

KATEDRA
KATEDRA
KATEDRA

MARIBOR
19. I. 1971
ŠT. 6
LETNIK XI

VELIKO
DELA
V TEM
LETU

IZIDOR CLOVEK

VESELI ME..

..DA PRI NAS..

..TAKO SKRBIMO
ZA IZGRADNJO
DOMOVINE...

ce vas zanima
to so weekendi...

problematika foto - kino - kluba maribor

Foto-kinoklub Maribor je eden izmed najstarejših klubov v Sloveniji, saj združuje svoje člane že več desetletij. V svojem dolgoletnem delovanju je klub kot celota zaradi poštovnega dela posameznikov, ki niso skoparili z navdušenjem in tudi ne z denarnimi sredstvi, ki so nujna za obstoj kluba, priboril Mariboru vidno mesto v jugoslovanski in svetovni umetniški fotografiji. Umetniške fotografije članov kluba so bile razstavljene domala na vseh razstavah umetniške fotografije po svetu. Zaradi tega bi bilo potrebno skupini prijateljev fotografije, ki je eden izmed najbolj razširjenih izraznih medijev našega časa, omogočiti čimboljše delovne pogoje.

Po osvoboditvi so člani foto-kinokluba z lastnimi sredstvi in delom zgradili v Gregorčičevi ulici nove klubske prostore, ki so omogočili resnemoteno delo. Površina nekdanjih klubskih prostorov je bila kar desetkrat večja od dosedanjih. Zaradi širših družbenih interesov so člani kluba pred leti privolili v selitev v manjše prostore, ki pa niso bili opremljeni. Selitev je zavrnilo delo kluba skoraj za leto dni.

Nekaj let dela FKK Maribor v delovnih pogojih, ki so potrebni za nemoteno delo. Z lastnimi sredstvi in dotacijo Ljudske tehnike je uspelo članom kluba pred nedavnim usposobiti temnico, ki omogoča izdelavo umetniških fotografij. Zbiralni prostori pa so pretesni in v njih ni mogoče pripraviti niti sestankov zaradi velikega števila članov.

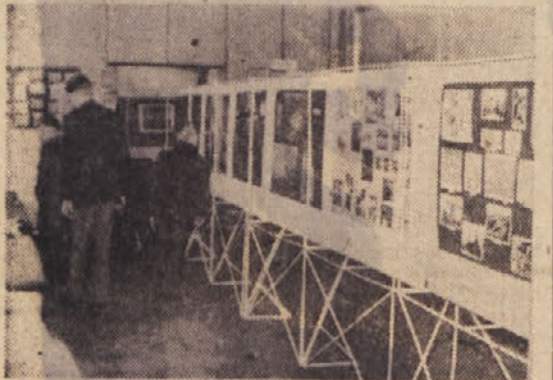
Pred nedavnim so člani foto-kinokluba obvestili, da bodo njihove klubske prostore v Tomšičevi 45 oddali novemu lastniku. Člani kluba se zavzemajo, da se jim zagotovijo novi ustrezni delovni prostori. Prav tako menijo, da bo potrebno klubovo površino vse stroške selitve temnice (namestitve in vgraditve opreme).

FKK Maribor

irak in japonska

Mednarodni klub prijatelstva je organiziral predstavo dveh zanimivih barvnih filmov. Orient poznamo precej slabo, zato sta bila filma dobrodošla.

Prvi je govoril o Iraku in prikazal zgodovinski razvoj ter gospodarsko in kulturno rast dežele.

Videli smo tudi nekaj odlomkov, ki so na svojstven način slikali nočno življenje tamkajšnjih prebivalcev.

Film o Japonski nas je seznanil z nekaterimi zanimivostmi iz življenja mladih ljudi s tega konca sveta.

T. J.

bife v študentskem domu

(Študentje so že siti čevkanja)

Pred dvema tednoma me je ustavil kolega: »Je res, da tudi ti sodeluješ pri Katedri?« Priznal sem mu, da že več kot eno leto delam pri študentskem listu. »Kaj mislite vi kar naprej filozofirati? Ali boste končno kot študentski list napisali tudi kaj o nas, študentih?« Je še vrtal vame. Bil sem v zadregi. Prišel sem mu razlagati, da sem bil pisal o nekaterih študentskih vprašanjih, pa tudi pisma študentov smo objavili, da pa je v našem listu večkrat premalo prostora za vse probleme, o katerih bi veljalo pisati. Razpravljala sva in se zedinila: v Katedri je treba posvetiti več prostora članom, ki govorijo o vsakdanjem življenju študentov. Za začetek sem zbral nekaj komentarjev o želji študentov, da bi v študentskem domu odprli bife.

FRANC SITAR, upravnik: »Sem za ustanovitev bifeja, ne strinjam pa se s prodajo alkoholnih pijač. Zdi se mi potrebno, da študentje preko Katedre rešujejo tudi svoje življenjske probleme, ne pa da obravnavajo le načelna stališča. Od načelnosti je treba preiti na konkretno. Študente bi z opozarjanjem na probleme pridobili, da bi v Katedri brali tudi načelna stališča.«

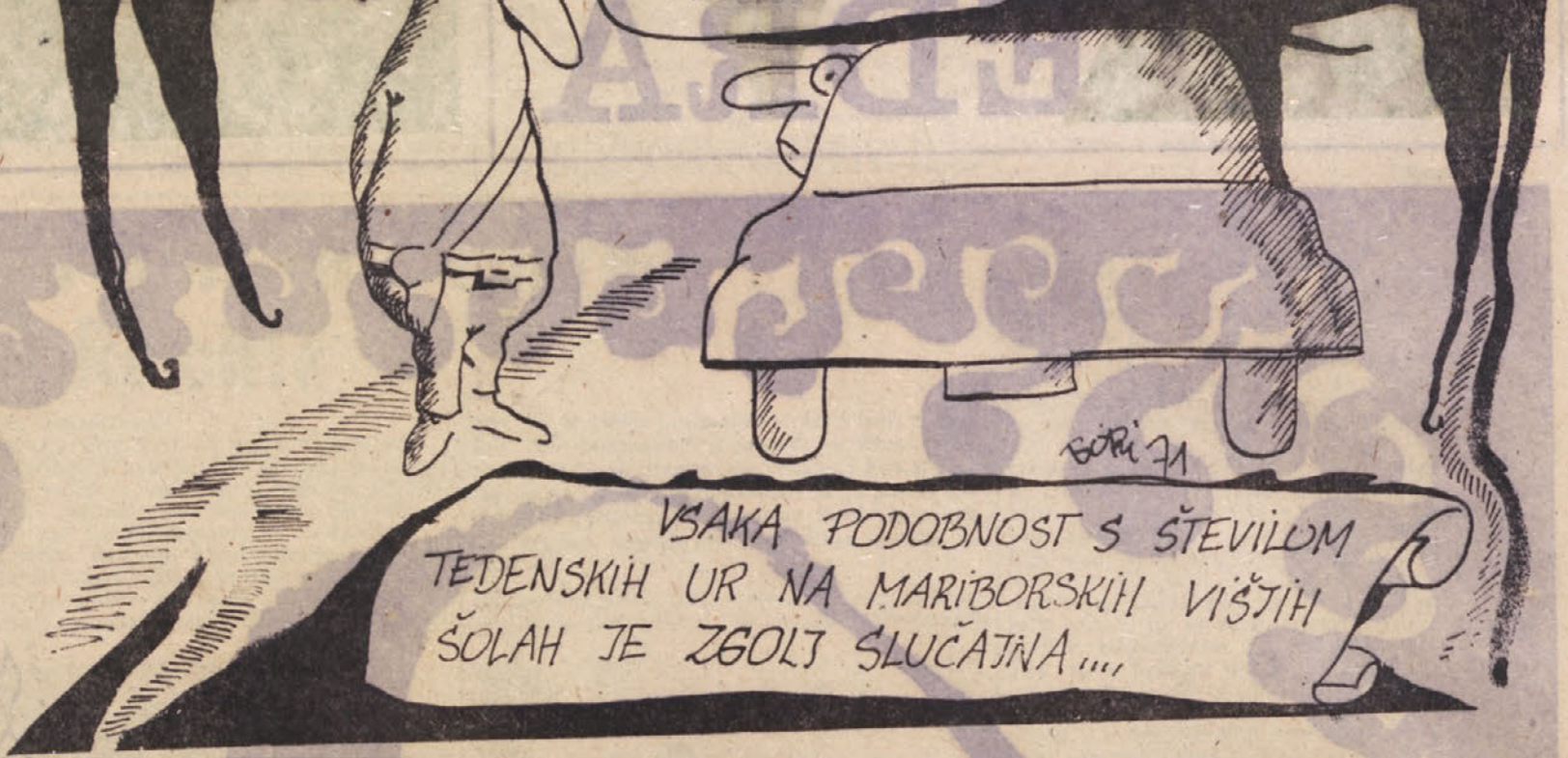
Slavko CIMERMAN, predsednik KUD: »Sem za bife, ki bi naj bil odprt ves dan, tako da bi dopoldne ali pa tudi popoldne lahko prodajali enolončnice. Načelno sem proti prodaji alkohola, razen proti prodaji piva. Izrabljam to priliko in želim v imenu članov KUD študentom obilo uspehov na vseh področjih.«

Marija Setina, prodajalka: »Sem za bife v smislu okrepčevalnice. Predlagam prodajo klobas, hrenovk, pečenih jajčk, kokte, oranžne in piva. Obracam se na študente, da naj posredujejo pri upravniku, on pa lahko preko naše uprave uredi, da bi odprli bife. Zakaj bi študentje izgubljali čas

katedra

Izdaja izvršni odbor Študentske skupnosti VZM. Katedro ureja uredniški odbor: Marija Frankovič, Slavko Gerlič (odgovorni urednik), Vladimir Gajšek, Branko Gerlič, Zarko Golob Igor Plohl, Dušan Zbanič, Bori Zupančič, Jože Zagorčen, Mitja Zitnik, Marjan Zmave (tehnični urednik). Uredništvo in uprava: Ob parku 7, telefon 22-004. Tekoči račun: 618-678-548. Nenaročeni slik in fotokopij ne vračamo. Cena izdoda 50 par (letna naročnina 10 din, za ustanove in podjetja 15 din). Tisk: CP Mariborski tisk.

KAKO TO, DA PROFESORJI NIKOLI NE UPOŠTEVATE NATVEČJE DOVOLJENE HITROSTI 30 km/h AMPAK VEDNO VOZITE HITREJE ?

in mimo mene hodili kupovat sendviče in razne pijače? Tako, kolegi študentje, začetek sodelovanja je tui Predlagam enotnost in verjemite, da bomo potem dosegli uspeh.

Igor Plohl

študentsko gibanje v zr nemčiji

Danes obstajajo v ZR Nemčiji številne študentske politične organizacije, vendar iz vse te množice izstopajo samo štiri. Tri številčno najmočnejše organizacije (APO, Komunistična organizacija in Mladi socialisti) so izvor naprednega študentskega gibanja, njim nasproti pa stoji, sicer maloštevilčna, toda zelo aktivna študentska neonacistična organizacija.

APO (neparlamentarna opozicija — njen član in idejni vodja je bil Duček) zahteva popolno odpravo kapitalizma in ukinitve vseh mej v Evropi (!). Komunisti se omejujejo samo na matično državo, kjer zahtevajo odpravo kapitalizma. Organizacija Mladih socialistov pa je bila formirana po lanskem predsedniških volitvah, ko so se na Bavarskem odcepili od SPD (socialnih demokratov), ker se ne strinjajo popolnoma z Brandtov politiko.

Študentska neonacistična organizacija, ki je bila ustanovljena na pobudo NPD (neonacistične stranke — pred kratkim je popolnoma propadla), pa ne zahteva samo zedinjene Nemčije. Njihov moto je še danes: »Deutschland, deutschland über alles«, »idejni vodja« pa Mein Kampf.

Večina nemške javnosti že sedaj kritično ocenjuje delovanje te organizacije. Celo vodstvo konservativne opozicije CDU — CSU (krščanskih demokratov in krščanskih socialistov) opozarja na negativne posledice njihovega delovanja.

To je samo grobi prikaz študentskega gibanja v ZR Nemčiji. Na eni strani so močne organizacije naprednih sil, na drugi strani pa ena sama, ki se trdovratno bori za obstoj. Vsi znaki pa kažejo, da je v bližnji prihodnosti še ne bo mogoče izkoreniniti.

B. T.

boljša kvaliteta in večje število članov

To je bila glavna tema razgovora na obnem zboru KUD Student. KUD ima sedaj v svojih skupinah (folklorni, harmonikarski in pevskem zboru) 96 članov. V preteklem obdobju je bila najbolj uspešna folklorna skupina. Harmonikarji so letos nastopili samo dvakrat, plesno skupino in pevski zbor pa so na novo formirali pred dvema mesecema. V prihodnji sezoni želijo pri KUD izboljšati kvaliteto nastopov, večati število članstva in ustanoviti študentski glasbeni ansambel. Na zboru je tekla beseda tudi o finančnih sredstvih, saj bo KUD s sredstvi, ki jih zdaj dobiva, težko realiziral obsežne načrte, po katerih bi nastopal doma in v tujini. Gotovo je največji problem pomanjkanje narodnih noš. Da bi nekoliko izboljšali finančno stanje, bodo pri KUD študentje v prihodnje skušali organizirati razne proslave v podjetjih, plesni tečaj za študente ipd. Vendar bi morala tudi skupščina občine Maribor prispevati svoj delež, saj KUD s svojimi nastopi predstavlja tudi mesto Maribor, Slovenijo in Jugoslavijo.

Na koncu so zborovalci predlagali ustanovitev nadzornega odbora, izvolili pa so tudi novega predsednika, in sicer študenta VTS Slavka Cimermana.

T. J.

pa zanj, bi verjetno ne dosegli mnogo, saj za naše delovanje, po vsej verjetnosti, ne bi zvedeli tisti, katerim bi bilo namenjeno. Poleg tega pa nam tudi položaj sam ni tako znan kot položaj Slovencev v Italiji in Avstriji.

Pač pa se je v zvezi z organizacijo manifestacije pokazala tudi »druga stran medalje«.

Manifestacija je bila sicer hitro, a uspešno organizirana.

Da je ta problem že dolgo tičal v srcih naših ljudi, dokazuje ne le organizacija demonstracij, k čemur je izdatno pripomogla tudi pripravljenost vseh specialnih organizacij, kot npr. občinske skupščine, prometne milice itd., ampak tudi dejstvo, da so imeli nekateri študentje že kmalu potem, ko so se v mestu pojavili prvi plakati, pripravljene svoje govore in akcijske skupine. Izvedeli smo namreč, da so tudi študentje iz drugih republik že imeli organizirane svoje delovne skupine in pripravljene govore, s katerimi bi izrazili solidarnost s Slovenci in s slovenskimi problemi. Ker pa se je besedilo mnogih plakatov glasilo: »Študentje Sloveni, v soboto ...«, so to naši tovariši razumeli izključno kot poziv slovenskim študentom in so užajeni dostopili od sodelovanja. Na plakatih namreč ni bilo vse, kar je povzročilo razburjenje. Uradno res niso niti še pričeli sodelovati niti niso odpravili soudeležbe. Opiram se le na izjave posameznikov in pred nadaljnji tekst postavljam vprašanje, če je vse to res!

Ce je, potem sem lahko nad takšnim ravnanjem samo ogorčen. Ne glede na to, kako se katerikoli lepak slovenski razume, je potrebno najprej misliti na pravi pomen in šele nato na slovnicega. Ce torej plakati pozivajo k demonstracijam proti nacionalističnim ekstremom, jih nikakor ni mogoče razumeti, kot da so omejeni na en narod, saj bi potlej bili tudi sami nacionalistično pobarvani. Konec koncev sta na plakatih manjkali dve veljici. Zato ne morem razumeti, kako je možno plakati oziroma obvestilo tako zelo napačno razumeti.

Te demonstracije so bile namenjene bolj človeku kot narodu, njih osnovni pomen ni bil Slovenec, pač pa preji človek in upoštevanje njegovih pravic, čeprav je res, da je ta človek tudi Slovenec, ki živi na ozemlju, politično ločenem od Slovenije. To so bile demonstracije, ki niso zahtevale političnega poenotenja slovenskega nacionalnega ozemlja (to bi že bil nacionalizem, krepko nagibajoč se na negativno stran, k ekstremizmu in nestrpnosti), ampak samo to, da se ljudem zagotovijo njihova osebnostna in tudi narodna svoboda, ne glede na kraj, v katerem živijo, da se jim dovoli govoriti in pisati v materinem jeziku, ne pa da jih z ekonomskimi, kulturnimi, pedagoškimi, političnimi in celo fizičnimi pritiski raznorodujejo. Demonstracije, ki ne zahtevajo nikakršnih razširitev narodnih pravic, ampak le upoštevanje pogodbeno določenih, nikakor ne morejo biti omejene le na Slovence. K sodelovanju vabijo vse ljudi, ki menijo, da je upoštevanje človeških pravic osnova mirujočnega sožitja ljudi na zemlji in da je ekstremizem v nacionalizmu osnova nestrpnosti in vojn.

Ce je torej izjava o aktivnosti oz. pasivnosti naših študentov iz drugih republik resnična, potem je tako početje treba obsoditi, saj pripisuje demonstracijam nacionalističen namen in smisel v negativnem pomenu. Manifestacija sama, kakorkoli je, je bila humanistična, je bila namenjena predvsem Slovincem v zamejstvu in je zato pozivala k sodelovanju zlasti Slovence; če pa kdo tega ni mogel razumeti, je pravzaprav izredno žalostno. Zato takšno ravnanje morda bolj kot obsojanje zasluži pomlavljanje.

Branko Gerlič

osnovni napotki pri sprejemanju družbenega dogovora o štipendiranju in kreditiranju v občinah

Družbeni dogovor o štipendiranju in kreditiranju so pred nedavnim podpisali na republiški ravni, sedaj pa gre za čimbolj koordinirano akcijo na občinski ravni. Ob sodelovanju temeljne izobraževalne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij naj bi skupščine občin pospešile sklepaje dogovorov na svojem območju, tako da bi bil sklenjen s čimvečjim številom delovnih organizacij najkasneje do 31. decembra 1970. Čeprav družbeni dogovor predvideva rok 1. decembra, do tega datuma krije republiška izobraževalna skupnost razliko za življenjske stroške tistim štipendistom, ki se še niso uspeli sporazumeti s štipenditorji za ustrezno povznanje štipendije. Z novim letom pa bo po zaključnih računih v delovnih organizacijah moč zagotoviti višja sredstva za štipendije in posojila.

Pri tem dogovoru na občinski ravni naj delovne organizacije izhajajo z naslednjih temeljnih stališč in ugotovitev:

- kadrovska oz. izobraževalna struktura v naši republiki je najslabša v SFRJ,
- nismo dolgoročno kadrovske politike, ki je različna v posameznih in delovnih organizacijah, v občini in republiki, in razen za kadre na področju izobraževanja ne razpolagamo s točnim pregledom potreb,
- izkoristek mladih talentov je minimalen, saj le 1,2 odst. talentiranih ljudi doseže visoko izobrazbo,
- regionalna in socialna struktura študentov na visokošolskih zavodih je zaskrbljujoča (kot posledica materialne in socialne selekcije na osnovnih šolah); število diplomantov v Sloveniji je enako kot v letu 1948, v odnosu na vpisano število pa celo manjše, študij pa traja 6 do 7 let (v poprečju),
- velik osep v osnovni šoli je v večini primerov pogojen z materialnim statusom družine in z nizkim nivojem poklicnih aspiracij staršev ter okolja, v katerem mladi ljudje živijo. (Zato je treba z dolgoročno politiko štipendiranja že od višjih razredov osnovnih šol in nato do gimnazije, te pojave omejevati in omogočiti čimbolj izenačene pogoje za izobraževanje čimvečjega števila talentiranih in prizadevnih ljudi.)
- Družbeni dogovor upošteva ta izhodišča in postavlja »minimalni« program, ki naj bo sprejet na občinski ali regionalni ravni. Zneski štipendij in posojil pa morajo biti takšni, da ob prispevku staršev krijejo razliko osnovnih življenjskih stroškov. Ti v letu 1970 znašajo

— za študente, ki so bolj oddaljeni od visokošolskih zavodov oz. centrov 640 din mesečno,

— za učence srednjih šol 550 din mesečno;

— prispevek staršev v višini polovice dohodka na družinskega člana naj predstavlja pravilo. Možna pa so odstopanja, ker je treba upoštevati, da so življenjski stroški tistih, ki se šolajo v kraju stalnega bivališča, za 100 do 150 din nižji od prej omenjenih.

Zgoraj navedeni življenjski stroški študentov in dijakov pa se vsako leto povečajo zaradi dviga življenjskih stroškov v celoti, zato naj bi predstavljali tudi enoten materialni cenaz vseh dajalcev štipendij in posojil v naši republiki.

Minimalni program razvoja štipendiranja v okviru družbenega dogovora zahteva podeljevanje štipendij in posojil najprej po kriteriju učnega uspeha in potem po kriteriju materialnih razmer družine.

V občinskih družbenih dogovorih naj bi se najprej uveljavili taki specifični kriteriji kot osnoven pogoj za bisten prejem naprej. Šele potem pa naj bi se upoštevale možnosti: gre predvsem za delovne organizacije, ki razpolagajo z večjimi sredstvi in imajo večje potrebe, pa so minimalne obveznosti že izpolnile. To pomeni, da lahko podeljujejo štipendije tudi po mlinjših kriterijih, predvsem pa na osnovi dolgoročnih kadrovskih potreb, da zneske štipendij in posojil za otroke svojih delavcev tudi zvišujejo. Družbeni dogovor podpira tudi tiste težnje delovnih organizacij, ki štipendiste že angažirajo za konkretne delovne naloge in s tem omogočajo po končanem študiju hitrejšo vključitev v delovno organizacijo.

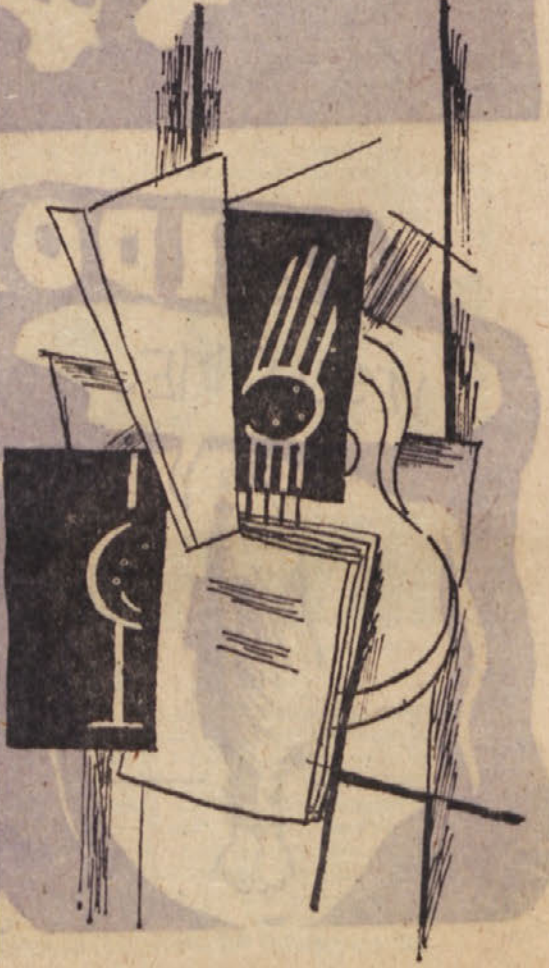
Posebej velja opozoriti na določeno perspektivno težnjo, po kateri naj se štipendije uveljavijo ne le kot investicije v kadre, temveč kot nagrada posamezniku za dosežen uspeh.

V dosedanjih razgovorih je bilo večkrat postavljeno vprašanje vloge sklada za štipendije in posojila pri izobraževalni skupnosti SRS. Ta sklad kljub pritiskom svoje politike ne bo spremenil in bo še naprej po opisanih kriterijih skrbel za štipendiranje talentov v republiškem merilu. Pri izbiri kandidatov pa morajo še bolj kot doslej sodelovati šole in službe poklicnega usmerjanja pri komunalnih zavodih za zaposlovanje. Sklad bo še štipendiral predvsem kadre za področje izobraževanja in diplomante usmerjal v matične občine oz. tja, kjer so najbolj potrebni. Sklad bo tudi namenil posebna sredstva za intervencijo na območjih, kjer dajalci štipendij in posojil že dajejo nadpovprečna visoka sredstva za štipendije, pa so njihove kadrovske potrebe znatno večje. Večkrat so zahtevali, da se opredeli tudi vloga štipendijskega in posojilskega centra, ki se ustanavlja pri TIS. Ta center ne bo razpolagal s sredstvi, temveč bo vršil usmerjevalno in koordinacijsko vlogo med posameznimi dajalci in skrbel za izvajanje družbenega dogovora.

Samoupravni organi, ki podeljujejo štipendije, morajo spoštovati dogovor, ker prejemajo dokaj konkretne obveznosti, da bodo namreč ustrezno dvignili štipendije. Spoznavati morajo, da je štipendiranje potrebno in koristno za družbo in da ml. študentje, lahko živimo je ob dohodu, ki omogoča normalen študij in delo, da ne moremo napredovati sami ob socialnih podporah. Mar ni vlaganje v kadre najbolj rentabilna naložba, ki ne odpira perspektive le intelektualcem, temveč vsem delovnim ljudem, torej naši socialistični skupnosti?

(Delovne organizacije lahko dobijo vsa pojasnila na skupščini občine, temeljni izobraževalni skupnosti v Ljubljani in na občinskih odborih in družbenopolitičnih organizacijah.)

M. L.

pota reforme

Pogovor z republikanskim sekretarjem za gospodarstvo Andrejem Levčnikom.

»Konvertibilnost je proces, ne pa stvar politične odločitve!«

V letih prve reforme (od leta 1965) smo se vrteli v labirintu vprašanj, ki smo nanje vedeli odgovoriti, vendar praktično izvajanje potrebnih ukrepov ni bilo uresničeno v tolikšni meri, da bi uravneli plačilno bilanco ter pogoje gospodarjenja v naši državi približali normalnim. Leto 1970 je bilo zopet leto obljub in prerokb o zagotovitvi konvertibilnosti dinarja (neverjetno, a resnično: več govorimo o konvertibilnosti kot o ukrepih za izvedbo stabilizacije gospodarskega sistema) in o skorajšnjih uspehih politike zveznega izvršnega sveta. Da bi dobili širši vpogled v stvari, smo zaprosili republikanskega sekretarja za gospodarstvo Andreja Levčnika, da nam odgovori na nekaj tožadnih vprašanj.

Dušan Zbašnik: »Po podatkih zavoda za statistiko se je uvoz v lanskem letu povečal za 34 odst., medtem ko je izvoz narasel za borih 14 odst. Ker mislim, da se v neuravnoteženosti plačilni bilanci najbolje kažejo nepravilnosti, ki imajo svoje mesto v jugoslovanski ekonomiji, pomeni to lahko le eno: da namreč zastavljenih načrtov izpred petih let nismo realizirali. Obenem se srečujemo z mnenjem dr. Miljanica, da je devalvacija nujen ukrep, ker bo povečala kupno moč tujih valut in se bo primerno povečal tudi izvoz. Ali bi bila ta rešitev prava?«

Andrej Levčnik: »Mitja Ribičič je govoril o dveh fazah stabilizacije. V prvi fazi smo s sistemom depozitov na uvoz, ki so se gibali v višini 50 odst., kasneje pa 30 odst. in celo le 20 odst. vrednosti uvoza (morda bo ta stopnja celo še nižja), skušali omejiti uvoz artiklov, ki nam jih daje naša industrija. Vendar smo dosegli popolnoma nasprotni učinek. Delovne organizacije so vsa razpoložljiva sredstva plasirale v depozite, s tem pa je še povečala nelikvidnost. Učinek tega ukrepa torej ni dosegel pričakovanj. Gospodarstvo reagira tako, kot mu trenutno najbolj ustreza.

Prva faza stabilizacijskega programa se je končala z restriktivno naraščanjem osebnih dohodkov, ki lahko narastejo le za 11 odst. povprečnih lanskoletnih OD.

Druška faza pa bo pomenila iskanje trajnejših, sistemskih rešitev. Bolj bomo morali stimulirati izvoz. Za kakšne ukrepe se bo odločil zvezni izvršni svet, še ne vem, ker bo o tem razpravljaj ZIS februarja ali marca. Uvoz bomo vsekakor morali zavirati na ekonomski način, ne pa z administrativnimi ukrepi. Gospodarstvo mora začeti npr. uporabljati domače surovine, pa ne zaradi tega, ker bi bilo to predpisano, ampak zaradi večjega ekonomskega efekta. Uvoz naj udari po žepu! Lep zgled nam je lahko Anglija.

Kar se tiče devalvacije, lahko povem osebno mnenje. V perspektivi je devalvacija nujen ukrep. Vendar je treba prej urediti vrsto zaštev, notranje disproporce na področju cen, delitve dohodka; devalvacija bo že bolj nujna posledica ureditve notranjih disproporcev. L. 1965 pa smo izvedli devalvacijo pred ureditvijo vseh ostalih stvari. Osnovnih vzrokov nismo odpravili. Povzročili so plačilni debelans.

D. Z.: »Prizadevanja naše ekonomske politike so usmerjena v stabilizacijo valute na ravni zahodnoevropskih valut. Vendar vemo, da se tudi te dežele, ki so nam nekakšen vzor, borijo proti 3,4 ali 5 odst. inflaciji, ki zmanjšuje vrednost njihovih valut. Zdi se mi, da bomo kljub temu, da se bodo uresničile napovedi največjih optimistov glede stabilizacije gospodarstva in valute, capljali za drugimi deželami. Vem, da absolutne stabilnosti, ki bi popolnoma odstranila inflacijske tokove, ni mogoče doseči, ker ima tudi škodljive posledice (stagnacija). Bojim pa se, da se bo situacija, ki smo ji danes priče — mislim na položaj našega gospodarstva — ponavljala.

A. L.: »Stvari moramo gledati enostavneje. Naša stopnja inflacije je okoli 12 odst. (točnih podatkov ne vemo). To je dosti več kot v Zahodni Evropi, kjer se stopnja inflacije giblje nekje med 3, 4, 5 odst. Poglejmo Norveško! Ko se je stopnja inflacije dvignila na 5 odst., je država začela ukrepati. Zamrznila je cene in osebne dohodke. Sploh so ukrepi v tujini zelo rigorozni. V Jugoslaviji pa imamo specifičen gospodarski sistem. Rekli smo, da gremo od ekstenzivnega na intenzivno gospodarjenje z večanjem produktivnosti. Spremljala pa nas je rahla inflacija, ki je koristna, ker pospešuje »relativno konjunkturo«, obenem pa poraja disproporce v gospodarskem sistemu. Vendar nas je inflacijska spirala vsesala. In kaj sedaj? Delavski razred, gor plača! V takih pogojih — saj veste — nekateri na hitro obogatijo, drugi životarijo. Kljub posebnim merilom in nerazvitosti (nerazviti si več privoščijo kot razviti) smo prišli do pretirane stopnje inflacije. Nočem manjšati krivde našega lastnega gospodarstva, toda inflacijo smo tudi »uvozili«. V ZDA vlada recesija, Zahodna Evropa pa ima v zadnjih desetih letih najvišjo inflacijo od konca druge vojne. Ker smo veliki uvozniki, smo uvozili tudi inflacijo.

Če pariteto dinarja vzpostavimo, to ne bo dokončno. V krajšem obdobju lahko uskladimo vrednost dinarja in drugih valut. Vendar pa ti odnosi ne bodo nikoli idealni. Neskladja nekaterih drugih valut z dolarjem so ponekod še večja, kot neskladje dinarja in dolarja. Za nas je že to preveč. Z deflacijskimi ukrepi moramo znižati inflacijo in urediti razmerje dinarja do dolarja. Sicer pa že stara teorija pravi, da rahla inflacija spodbudno deluje na gospodarstvo. Vsekakor ne smemo administrirati.

D. Z.: »Prej ste omenili disproporce znotraj naše gospodarske aktivnosti. S kakšnimi instrumenti bi vsako posamezno uredili in kje vidite nesorazmerja?«

A. L.: »Razdelitev nacionalnega dohodka z makroekonomskega vidika je treba držati v ravnotežju. Vendar pri nas ekonomskega urejanja ni, nimamo niti instrumentarija, s katerim bi poročice delitve narodnega dohodka držali v ravnotežju. Prepuščamo se stihiskemu urejanju, uporabljamo marsikaj primitivne gospodarske ukrepe. Po drugi strani vidimo, da imajo kapitalistične mesec. Komentator je vedel povedati, da ker gre velik del tega denarja za hrano itd., osebni dohodki ne predstavljajo vira inflacije. Kaj pa, če ta skromna sredstva za preživljanje družine niso bila v resnici zaslužena?«

D. Z.: »V našem sistemu nagrajevanja opažam še preveč togosti, ki bi jih lahko najustrežneje imenoval zaostajanje za časom. Razlike med najvišjimi in najnižjimi OD so — po mojem mnenju — prevelike. Kako si predstavljate ureditve tega vprašanja?«

A. L.: »Mnenje je čisto osebno. Socialna merila ne vzdrže ekonomske kritike. Pri nas premalo upoštevamo družbeno delitev dela. Atomskega fizika ne bo nihče poučeval o integralih, zdravniku ne bo nihče sugeriral diagnoze. Pri ekonomskih vprašanjih pa so vsi rojeni strokovnjaki. Vsakdo se vmešava, vsak daje predloge.

Sisteme nagrajevanja bi morali urejevati po republikah, ker so življenjski stroški različni, pogoji dela in produktivnost pa tudi. Naša republiška skupščina bo sprejela zakon o delitvi OD. S sporazumi med delovnimi organizacijami bo doseženo reguliranje na osnovi minimalne akumulacije. Za tiste delovne organizacije, ki bodo dogovor kršile, pa bodo predvidene kazni. Vendar je jasno, da bo monopolist še naprej lahko dvigoval dohodke in plačeval tudi kazni (ta ne bo tako visoka, da bi lahko uničila podjetje). Sporazum mora biti obvezen. Ljudje morajo uvideti nujnost dogovora. Ljudi moramo zavestno prepričati o pravilnem.

D. Z.: »Mariborski študentje smo začutili probleme, ki se na področju delitve osebnih dohodkov ne prenehoma kažejo. Zato smo že lani organizirali javno tribuno. Plače pod drobnogledom. Dasiiravno največji del strokovno dovolj usposobljenih in pristojnih ni prišel na razgovor, mislim, da smo zajeli bistvene dele. Konstatirali smo, da nimamo urejenega sistema nagrajevanja in da sistem, takšen kot je, poraja socialne razlike, ki ne izvirajo iz participacije na dohodku zaradi večje količine vloženega dela. Del udeležencev je bil prepričan, da pri nas ustavno načelo, ki predstavlja modifikacijo Marxovega citata: vsak po svojih sposobnostih, vsakemu po količini in kvaliteti njegovega dela, ne drži več.«

A. L.: »Marx je govoril o družbeno priznanem delu. V moderni tehnologiji je osebni prispevek delavca vedno manjši, delež preteklega, minulega dela pa vedno večji. V modernem gospodarstvu je iluzorno govoriti o delovnem prispevku posameznega delavca, ki ustvarja blago. Preteklo delo je tako veliko, da je delež delavca nepomemben. Zunaj Jugoslavije so to že ugotovili. Za primer: tehnika v Siemensu in v Grundingu v Nürnbergu imata praktično enake plače. Razlike so minimalne. Pa vendar so to konkurenčna podjetja. Ali pa osebni dohodki v južni in severni Nemčiji. Tudi tu so razlike minimalne — odvisne od gibanja življenjskih stroškov. Tam so dosegli sporazum med sindikatom in delodajalci. Vse je stvar dogovora. Jasno nam je lahko, da bi kapitalist, če bi vedel, koliko kdo naredi, delavca plačal na milimeter točno. Drži pa se bolj praktičnih načel. Nesmiselno je sklicevati se na osebni prispevek delavca. To bi morali uvideti tudi pri nas. To naj bi bil samoupravni dogovor,

kjer večina odloča, zvezna skupščina pa zakonsko uredi vprašanje. Zaradi razlik v osebnih dohodkih nastaja politična škoda. S konvencijo je treba zagotoviti enostavno reprodukcijo delovne sile. Ne smemo nagrajevati po nazivu kot v Avstro-Ogrski, ampak po delu. Nagrajevanje po po delu bo pa z dogovorom urejeno.

Pri nas je bolj malo takih podjetij, ki bi dobro gospodarila. Osebni dohodki so osnovni element za izračun družbenih dajatev (socialno zavarovanje, davek itn.). Ko naraščajo OD, naraščajo tudi dajatve. Spirala se vrti na vedno višjem nivoju.

D. Z.: »Omenili ste primer Siemens in Grundinga. Ali se vam ne zdi, da pri nas nimamo tehnoloških procesov tako moderniziranih, da bi lahko rekli, da sta dva človeka z enako izobrazbo v dveh podjetjih vložila enako delo? Eden zaradi avtomatizacije le pritiska na gumb, drugi pa skače od stroja do stroja osem ur.«

A. L.: »Res je, da na prvi pogled ni v tem sistemu pravičnosti. Dva tehnika morda delata različno težko, pa naj bi imela enak dohodek. Vendar pa tržišče prizna le en družbeno potreben delovni čas. Naj se pa še drugo podjetje modernizira! Ukinimo tovarne, če ne zmorejo produktivne, ki bi jo tržišče priznalo, ali pa preorientirajmo proizvodnjo.

Nelikvidnost je tipičen jugoslovanski problem. V tujini ga ne poznajo. Ko je podjetje tako daleč, da ne more plačevati svojih obveznosti, tudi osebnih dohodkov, gre v stečaj. Pri nas pa smo teoretično že pomešali z administrativnimi ukrepi, v praksi pa smo še obremenjeni z ostanki starega sistema.

D. Z.: »Slišal sem, da sta se predstavnika Mednarodne banke za obnovo in razvoj, ki finansira gradnjo hitre ceste v Sloveniji, zavzemala za to, da bi v prvi fazi zgradili od Maribora do Ljubljane le dvopasovnico. To sta opravičevala s podatkom, da je frekvenca vozil še pod tisto, ki zahteva gradnjo štiristezne ceste. Ali so morda vmes še kakšni drugi razlogi?«

A. L.: »Banka gleda z ekonomskimi očali. Imajo mnogo izkušenj pri delu s takšnimi projekti in predvidevajo, da bo moderna dvostezna cesta brez ovinkov popolnoma ustrezala. Proti morju pa se zlijejo turisti iz Nemčije, Avstrije, iz Maribora, z gorenskega konca in je frekvenca tolikšna, da zahteva gradnjo štiristezne ceste. Ne poznam drugih razlogov, ki bi preprečili gradnjo štiristezne ceste tudi do Sentilja. Tudi Avstrijci še niso dokončali avtoceste Dunaj—Graz, ki se bo priključila na našo hitro cesto.«

D. Z.: »Banke imajo važno vlogo pri razvijanju gospodarstva. Vemo, da je v naših poslovnih bankah približno 25 odst. kapitala, ki ga vnese Narodna banka. S tem je omejeno tržno oblikovanje obrestne mere, to pa vpliva na kreditno politiko, na rentabilnost podjetij. V ZDA je delež Federal Reserve Bank zelo nizak (1 odst.) Ali bomo pustili popolnoma svobodno delovanje tržnega mehanizma ali pa bomo še naprej omejevali tržne vplive?«

A. L.: »Bančni sistem bo res treba revidirati. Se bolj je treba banke usposobiti za delo v pogojih tržnega gospodarjenja. Vendar je treba proces izvajati postopoma. Nisem pristaš nepremišljenih radikalnih ukrepov, na vrat na nos. Modernizirati jih moramo, osvoboditi administrativnih vplivov. Selektivne politike, ki bi jo banke morale izvajati, mnogokrat ni. Kredite dobivajo tudi takšni, ki jih po vseh veljavnih kriterijih ne bi smeli dobiti. Vpliv delovnih organizacij, ki vlagajo sredstva v banke, še ni točno določen. Vemo, da je lahko stvar rušiti, težje je pa graditi. Mnogo je še osebnih zvez. Nepremišljeni ukrepi bi lahko podrli ugled našega bančnega sistema, s tem pa bi dosegli le škodo, koristi pa nobene.

Prizadevanja so usmerjena v jasno določene cilje. Iščemo sredstva, s katerimi jih bomo realizirali in postajamo odločnejši. Vendar pa — če ne bomo izvedli načrtovanih projektov, se bo ponovila zgodovina: leto 1965 »leto obljub« in leto 1970 »leto vnovičnih obljub«. Večina nas je, ki smo optimisti.

Pogovor je pripravil DUŠAN ZBAŠNIK

zemljiški maksimum in naš čas

Spregovoriti o tako kočljivi problematiki, kot je bilo do nedavnega vprašanje zemljiškega maksimuma, je morda danes mnogo lažje, kot je bilo kdajkoli po drugi vojni.

Proporcionalno z razvojem produkcijskih sil in produkcijskih odnosov v naši družbi se je jelo resda počasi, a zato toliko vztrajneje, javljati vprašanje eksistenčne biti našega kmečkega življa. Dasiiravno smo pred nedavnim bili priča živahni družbenopolitični aktivnosti, vendarle vse kaže, da smo k temu vprašanju pristopali kampanjsko, ali kot navadno pravimo »na horuk«.

Dokler bo skromna popustljivost pri uvozu kmetijske mehanizacije ali pa nekoliko živahnejše kreditiranje zasebnega kmetijstva predstavljalo poglaviti predmet naših skupščinskih kmetijskih diskusij, vse dotlej bo pričakovanje tistih rezultatov, ki si jih naš človek resnično obeta, temeljilo vse prej kot na realnih pričakovanjih. Problem je namreč globlji, dlje časa navzoč. Če želimo pozdraviti določeno bolezen, moramo pač najprej poiskati vzroke, ki so jo povzročili.

Položaj, v katerem se dandanes nahaja slovensko kmetijstvo, je gledano v svetovnem merilu, malo manj kot brezupen. Čeprav morda marsikaj kaže, da je vse v najlepšem redu, bi vseeno rad opozoril na določena dejstva, ki danes, ta trenutke, še niso navzoča v tolikšni meri, da bi kazalo o njih razpravljati, a bodo jutri prav gotovo objektivno prisotna, pojutritšnjem pa morda že nevzdržna. Gre za perspektivo slovenskega kmetijstva.

Kot vemo, je bila ena prvih potez ljudske oblasti, da je izvedla nacionalizacijo veleposestniških zemljišč in postavila kot najvišji dovoljeni nivo zemlje, ki jo kmet še lahko obdeluje, deset obdelovalnih hektarov.

Takrat, ko so sprejemali te ukrepe, je bilo morda vse v najlepšem redu, čeprav danes, ko je preteklo četrto stoletje, nove potrebe — sedaj povsem drugače — trkajo na vrata. Prepričan sem, da bo to trkanje vsak dan močnejše, dokler nas končno ne bo prebudilo iz zimskega spanja.

Govoriti o mehanizaciji kmečkih gospodarstev je pri nas težko, odločiti se zanjo še težje, izvesti pa jo je v veliki meri sploh nemogoče.

V katerem grmu tiči zajec? Vprašanje je, kako nam lahko teh deset hektarov — to je maksimum, čeprav vemo, da poprečje ni niti na polovici vrednosti te številke — kljub najbolj smotrnemu izkoriščanju kapacitet zagotovi poleg minimalnega življenjskega standarda še nakup delovnih strojev, kot so traktor, obračalnik, sušilne naprave, sodobni izplakovalni hlevi itd.

S samimi dohodki od kmetijstva, pa naj ima kmet 10, 12 ali 13 ha obdelovalne zemlje, vsega tega ni mogoče nabaviti. Resnično, slišajo se glasovi, češ, da stopnja mehanizacije za našega kmeta ni več nedosegljiva, vendarle pa bo koristno, če si nekoliko ogledamo, iz katere populacije se je pravzaprav izoblikovala peščica kmetov, ki je to stopnjo že dosegla.

Povečini gre tu za ljudi, ki imajo poleg obdelovalne zemlje še obsežne gozdove in so več let garali v tujini, imajo ali so imeli hmeljske nasade ali pa so se ukvarjali vrsto let od jutra do mraka s prevozništvom, nekateri pa tudi s črno lesno trgovino. Od čistih dohodkov, pridobljenih od zemlje, ni pri nas po vojni še nihče obogatel! Vemo, da so delovne organizacije zadolžene odpisovati amortizacijo osnovnih sredstev. Če želimo dati kmetu eksistenčne možnosti, mu moramo zagotoviti dohodke, ki bodo toliko večji, da bo kmet lahko odvajal določena sredstva v hranilnico in jih pozneje porabil za nakup produkcijskih sredstev.

Da pšlem o stvari, ki ji nisem dozorel, bodo menili tisti, ki poznajo situacijo. Zavedam se ugovora. A vendar je vprašanje odpisa amortizacije v kmetijstvu pri nas iluzija! Resno se s tem ne ukvarja nihče. Saj so vedno bolj redki tisti, ki si lahko privoščijo traktor ali kaj podobnega, o amortizaciji pa se jim niti ne sanja.

Brez tega pa si sodobnega kmetijstva ni mogoče predstavljati. Z ročnim delom (vsaj pretežno) se bo v prihodnosti naš kmet vse manj ukvarjal, saj terja preveč trpljenja in daje premalo zaslužka — nakup drage amortizacije in skrb za njen vsakoletni odpis pa bi bila tudi pri dvajsetih hektarjih obdelovalne zemlje nerentabilna. Fiksni stroški, ki bi spremljali popolno mehanizacijo, bi bili previsoki tudi pri dokaj velikih površinah, da o desetih hektarjih ne govorimo.

So pa tu še druge stvari, ki jih ne smemo preiztržiti. Kakor v gospodarstvu tako tudi v kmetijstvu velja naslednje: kdor ne napreduje, ta nazaduje. Kmetu moramo omogočiti razvoj, mu dati perspektivo!

Spoznanje, da zadruga in državna posestva le

David in Goljat

niso čudežno zdravilo, je pripeljalo oblasti do krčevitega reševanja tistega, kar se v kmetijstvu v slovenskem prostoru sploh rešiti da. Bojim pa se, da so te akcije premalo učinkovite in premalo pretehtane. Vse dotlej, dokler bomo tako prizadevno višali carine kmetijskim strojem in istočasno z najrazličnejšimi sanacijami zapravljali milijone, kmečkega človeka pa pustili ob pomanjkanju garati od jutra do večera, naše kmetijstvo ne bo dovolj hitro napredovalo, ampak prej nazadovalo.

Ni dolgo tega, ko sem se pogovarjal z zahodno-nemškim kmetom, ki mi je dejal, da ima deset hektarov obdelovalne površine in popolnoma mehanizirano posestvo, vendar pa nima dovolj dohodkov in mora biti zaposlen tudi v industriji. Izjavil je celo, da je za rentabilno kmetovanje v ZRN potrebno ne pet ali šest hektarov, kot obsegajo naša kmečka posestva, ampak nič več in nič manj kot polnih 30 do 40 hektarov, v ZDA pa 100 in še več.

Kakšna je torej naša perspektiva? Nam bo uspelo v trenutku popraviti to, v čemer smo grešili dvajset let? V čem smo pravzaprav grešili, če že govorimo o grehu?

Kmetu, našemu zavezniku v najhujših dneh narodnoosvobodilne vojne, smo obljubljali gradove v oblakih in mu zatrjevali, da ga bomo končno rešili kapitalističnega jarma in izkoriščanja. Kako smo držali svojo obljubo?

Takoj po vojni obljubi ni bilo mogoče izpolniti; gospodarsko blokirani od vseh vetrov smo se borili za golo eksistenco, zategovanje pasu je bil gospodarski ukrep, ki je bil takrat hudo v modi. Naš človek je to razumel — še bolj je napel vse sile, da bi pomagal obnoviti to, za kar je štiri leta krvaval.

Istočasno, ko je solčavski kmet odšel naposodo po sekuro, da bi podrl drevo in pričel z obnovo požgane domačije, smo po vsej deželi vdrali v kmečke hleve in z nalogi za obvezno oddajo zahtevali in spet zahtevali.

»Za srečnejšo bodočnost,« je izdaval naš človek v prepričanju, da med in kolač nista več daleč. Kako smo ravnali pozneje?

Po preteku določenega obdobja smo na medvojne obljube pozabili. Kmeta smo proglašali za kulaka — kulak pa je bil vsakdo, ki je imel kaj več od strganih hlač.

Spomnili smo se, da je kmet nadloga za družbo in se na vse kriplje trudili, da bi izželi iz njega diferencialno rento i in II. Dejali smo, da je zemlja dar narave — pri tem smo abstrahirali vse tisto delo, ki so ga lastniki predniki opravičili, da so usposobili zemljišče za rojevanje žlahtnih kultur.

Resnično smo z več kot petkratnimi davki ceno zemlje močno znižali, vendar se ta naš kulak — družbeni zajedalec — ni dal; z vso družino je garal od zore do mraka, zaslužil pa je kvečjemu za davke. Nekatere je to strlo. Zemljo so prodali (po smešno nizki ceni), drugi pa so jo zaradi visokih davkov dali v najem zadrugam (le-te pa so jo pustile propadati pred kmetovimi solznimi očmi).

Danes se je seveda vse obrnilo skorajda za devetdeset stopinj in počasi se približujemo pravi poti.

Prizadevati si moramo, da bo tudi kmet lahko živel človeka vredno življenje. Sicer pa on žuljev niti ne pozna, saj o njih fantazirajo le tisti, ki trdga dela še niso okusili — kmetova dlan pa je kot ustrojeno usnje.

JOŽE ZAGOZEN

TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV

MARIBOR

kupna moč prebivalstva ali k... gleda reformo

Preteklost in sedanjost nas poučujeta: pij in jej, kolikor ti žep dopušča! Pri tem čutimo bajeslovno tancico, ki skriva jedro reka. Nerodno je sicer in povsem neboljane grome izpeljavati misli o inflaciji spirali, ki nas vesava in se bliža »katastrofalnemu koncu«, kot radi med seboj govorijo ekonomisti, vendar bi imel prav tisti, ki bi dejal, da nismo Jugoslavlani z razpravljanjem o inflaciji, stabilizaciji in devalvaciji odkrili nič novega. Zakaj? Te stvari so svetu že davno znane. Več ali manj smo si inflacijo v tako pretiranem obsegu Jugoslavlani sami skuhali. Zadolženi smo v inozemstvu, produktivnost ne rase tako hitro kot osebni dohodki, denarja je več kot blaga. In navzile temu lahko kadarkoli srečam nekaj nesramnih cepcev, ki zahtevajo zvišanje osebnih dohodkov. Še huje je takrat, ko si jih podjetja resnično začnejo zviševati. Jugoslavlani smo veliki tepci, vsaj večji del, ker rinemo globlje in globlje, čeprav smo uvideli, kakšne ukrepe moramo opraviti, da se bomo izkopali iz godlje.

»Oj, kako slabo nam gre! In rečem vam — ne pridem skozi s temi tisočaki, pa otroci, in da, avtomobil, veste, imamo spet novega! Da, da v Italijo gremo na Silvestrovo! Toda ljudje, ste še sploh človeška bitja? Niste zmehanizirani komercialni butci (malomeščanstvo je izrabljen in premil izraz), ki so poleg tega še zelo nesramni! Poznam ljudi, ki ne živijo »človeka vrednega življenja«, ki delajo, so samoupravljajci kot vi, ki nekaj daste na ugled in diskretnost. Pustimo neslane razprave o uravnilih, ker daje le načelne odgovore. Ti so le tehniški, birokratski in nehumani. Uspoštevalimo človeka, povzdignimo slovensko in jugoslovansko v blato in brezno pridobitništva poteptano zavest! Kako lepo se slišijo te parole! Znamo jih tako čudovito razpredati med besede o socialnih diferencialih, ki da so nujne in so gibalno nadaljnega razvoja. Ampak ne verjamem, da se bo naša domovina hitreje razvijala, če ima navaden goljuf (brez višje ali visoke izobrazbe) na direktorskem mestu takšen osebni dohodek: poprečni OD na zaposlenega v občini X pomnožen s koeficientom recimo 3,57. Kdo me lahko prepriča o tem? Marx? Kardelj? Bo spet nastala dogma?

Kako lepo je poznati obe plati medalje. Eno spozna človek podnevi — na sestankih, konferencah, skupščinah itn., kjer se s polnim srcem in z znanjem obožročni zavzemamo za odpravljanje razlik, za stagniranje dohodkov, za povečevanje deleža, ki gre v sklade za razširjeno reprodukcijo, za bratstvo in enotnost, za to, da bi večkrat zapeli Internacionalo. Pa hodim zvečer po Mariboru, Ljubljani ali Celju in iste ljudi srečujem nasmejane, s polnimi trebuh in v udobnih avtomobilih. In še pomislim, kako tožijo, da je draginja, na sebi pa imajo obleke, vredne celo premoženje. Ustvarjamo buržoazijo. Na prsih si jo redimo, topla in blagovna je njena beseda, večkrat povzdigne svoj glas skoraj do neba ali vsaj do zvezne skupščine. Pa ji sedaj samo ploskamo. Lepo je rekel Tito, lepo je povedal, da imamo dobro mladino in Zvezo borcev; manj veselo je bilo slišati kritiko neaktivne in vedno bolj zavirajoče ZKJ. Ker govoriti o avantgardnosti ob taki gospodarskopolitični situaciji je bedasto. Le bodite avantgarda delavskega razreda, če nimate ekonomije in urejenih računov! Včasih je treba prijeti tudi za kramp in computer, ne pa le obračati gobee in postavljati nesmiselne dileme, ki k rešitvi sedanje situacije ne pripomorejo ničesar.

V Mariboru mislijo tako kot pred vojno, v gospodarstvu pa še posebno. Ni smisla za inovacije, v gospodarski regiji, ki v njej predstavlja industrija 58,3 odst. gospodarstva, pa bi morala zaposlena in deloma izobražena delovna sila dati iniciativno pri napredku, razvoju in kar je še tako lepih stvari. Slabi smo, imamo slabo trgovino, ki je ena najmočnejših terciarnih dejavnosti, pa se vseeno združujemo ali integriramo, kakor pravimo. Pa kaj bi. Saj bomo dobili hitro ceno. Ampak samo cesta ne bo zadosti.

Z. D.

Na zemljevidu nerazvitih območij Slovenije Maribor sicer ni označen kot nerazvit, vendar pa je v njegovi okolici veliko manj razvitih in tudi nerazvitih področij. Razvitega področja v mariborski okolici ni najti.

Vzrokov nerazvitosti je več. Eden med njimi je nerazvito, neproduktivno kmetijstvo, ki je zaradi prenaseljenosti razdrobljeno, zaradi premajhnih dohodkov nenegativno (sadno drevje prestopa in neplemenito itd.), drugi je prebivalstvo, ki je zaradi neizobraženosti premalo podjetno in še in še. Kljub prenaseljenosti področij okoli Maribora (Slovenske gorice, Haloze, Kozjak, Dravska dolina, Dravsko polje), tudi ne razvita nobena industrijska dejavnost. Tistih nekaj tovarn, ki jih na teh območjih lahko najdemo, položaja ne more rešiti, ampak ga samo rahlo omili.

Le malo je tu industrijskih objektov, pa še ti včasih ne poslujejo popolnoma rentabilno in so tako, namesto da bi položaj reševali, še dodatna zavora razvoju teh delov Slovenije. Morda ne bi smeli reči zavora, saj vendarle zaposlujejo del »odvečnega« prebivalstva, vsekakor pa vežejo nase več sredstev, kot bi bilo potrebno.

Vsi ti, našti in nenašti vzroki nerazvitosti pa imajo še svoj osnovni vzrok — odrezanost od sveta. To sicer ni edini osnovni vzrok, je pa gotovo najpomembnejši.

Nobeno teh področij (pa tudi vseh drugih nerazvitih področij tako v Sloveniji kot tudi drugod) nima današnjim potrebam primernih prometnih žil — cest, železnic.

Tako za kmetijstvo kot za industrijo (predvsem zanjo) so potrebne hitre zveze z ostalimi območji. Takih zvez pa primanjkuje tudi samemu Mariboru, ki tudi zato precej počasneje razvija svoje gospodarstvo kot ostala razvita območja ali kraji. Celo edina pomembnejša prometna pot iz Maribora, odsek železnice Sentilj—Zidani most na železniški progi Sentilj—Koper (nekdo — v stari Avstriji — odsek železnice Dunaj—Trst) že dolgo ne zmore več vseh nalog, ki mu jih razvijajo se gospodarstvo nalaga. Da bi med Mariborom in Ljubljano obstajala še kakšna cestna povezava, skoraj ne moremo govoriti, saj tisti ozki pas, namenjen prometu z vozili, poln lukenj in vzpetin, zakrpan (kjer so ga uspeli zakrpati) kot beraške hlače, ne zasluži imena cesta, kaj šele oznake ceste I. reda!

Takšne zastarele oz. napol uničene prometne žile seveda ne zmorejo opravljati transporta dobrin tako, kot sodobno gospodarstvo zahteva. Zaradi zastojev (na katere se sicer lahko zanememo, ne moremo pa predvidevati, kako dolgi bodo) je skoraj onemogočeno natančno planiranje proizvodnje. Surovine je namreč potrebno nabavljati na zalogo, kar veže več sredstev, kot bi bilo v normalnih pogojih poslovanja potrebno. Pri proizvajanju na rok pa je spet potrebno prej dokončati izdelke, da bi lahko kupec pravočasno dobil blago, kar zopet veže sredstva, tokrat v gotovih izdelkih. Vse te in podobne vezave sredstev

seveda združujejo hitrejši razvoj ne le industrijskih obratov, ampak tudi transportnih zmogljivosti samih. Saj bi se lahko npr. železnice mnogo hitreje razvijale, če bi podjetje morebitni višek svojih sredstev investiralo v obnavljanje železnice; tako pa jih vežejo v zalogah ali pa plačujejo prevelike voznine za preslabo uslugo. Voznine so visoke zato, ker je vzdrževanje dotrajanih objektov dražje kot pa vzdrževanje novih, odpornih. To situacijo bi skoraj lahko imenovali začaran krog, iz katerega pa vodi več poti, ki bi lahko problem rešile. Ena izmed možnih je, na primer ta, da namesto zasilega popraviljanja številnih kilometrov katerekoli prometne žile temeljito obnovimo krajšo, a trenutno pomembnejšo pot, ki je nekaj let nato ne bo potrebno krpiti in bo lažje zmogla bremena, ki ji jih nalaga gospodarstvo. Mislim, da je tak prioriteten transportni objekt železnica Sentilj—Zidani most, v katero bi morali v naslednjih dveh letih (poleg štiristezne avto ceste, ker dvostezna ne bi rešila ničesar) vlagati vsa sredstva, kasneje pa bi hitro obnovljali povezavo Maribora z okolico. Te se mi zdijo drugotnega pomena predvsem zato, ker menim, da bo okolica še nekaj let ostala pretežno kmetijska, kmetijstvo pa trenutno ne potrebuje tako hitrih prometnih zvez, saj temeljita obnova kmetijstva ne more biti končana že v dveh, treh

letih, ampak bo za to potrebno mnogo več časa. V obnovo kmetijstva namreč ne moremo šteti le povečanja rodovitnosti, ampak predvsem izobrazbo kmečkega človeka in prekvalifikacijo ter odselitev »odvečnega« prebivalstva. Odselitev je potrebna zato, ker hitra in s tem nesmotna izgradnja majhnih tovarn ne bi rešila položaja, ampak bi ga le še bolj zapletla. Osnova razvoju mariborskega gospodarskega bazena je torej hitra in uspešna povezava Maribora z ostalimi območji Slovenije in Jugoslavije, nato pa povezava okolice z Mariborom. Na uspešen razvoj mariborske industrije lahko računamo le, če bo Maribor povezan s svetom s sodobnimi prometnimi žilami in če okolica mesta ne bo več črn madež na zemljevidu Slovenije. Dokler pa bo Maribor ozko grlo v transportu blaga, na škodo tako sebi kot okolici, ne moremo pričakovati hitrejšega razvoja mesta, še manj pa okolice. Hitra cesta in železnica sta pogoj za hiter in cenen transport in za uspešno, sodobno poslovanje.

Branko Gerlič

Danes je trgovina pojem gospodarskega uspeha. Nobena dejavnost nima tolikšnega dohodka kot trgovina. IN dohodek je tisti, ki pove, če je podjetje poslovalo uspešno ali ne. Denar, ki je merilo dohodka, se steka v trgovino. Zato si vsak želi zaposlitve v trgovskem podjetju, kjer bo za enako delo bolje nagrajen kot drugje.

Ni pomembno, kaj se kupuje in kaj prodaja, glavno je, da trgovsko podjetje eksistira. To je še skoraj garancija, da delo ne bo pretežko, zato pa stalno in dobro plačano.

Tudi občine si žele čimveč močnih trgovskih podjetij na svojem območju. Podjetja z visokimi dohodki in velikim prometom dajejo namreč tudi večje datjave in občine pridejo tako do več sredstev. Da je temu res tako, dokazujejo naša trgovska središča, ki so mnogo bolje in lepše urejena kot pa središča proizvodnje. Izjeme, tako v uspešnosti trgovskih podjetij kot v urejenosti trgovskih središč, so redke.

Trgovina v našem primeru ni prostor, kjer se kupec in prodajalec, vsak na svoji strani pulta, dajeta za ceno. Niti ni uspešnost trgovine odvisna od tega, če bo prodajalec uspel kupca pretentati, da bo kupil prepotrebno blago po nesramno visoki ceni. Uspešnost podjetja je v mnogo bolj prefinjenem izkoriščanju tržnega položaja. Rezultat je sicer isti — vse plača potrošnik — način pa je manj očiten in tudi to je nekaj!

Vloga trgovine naj bi bila v tem, da poceni pot od proizvajalca do kupca — potrošnika. Prodajalec, ki bi sam iskal kupce svojim izdelkom, bi namreč imel mnogo več stroškov, kot pa jih ima za to specializirana dejavnost — trgovina. Seveda pa trgovina svojih storitev ne opravlja za stonj, ampak zajame del presežne vrednosti, ki jo proizvajalec ustvari; lastna prodajna cena proizvajalca je nižja od vrednosti proizvoda oziroma cene, dosežene na trgu. Trgovina pa danes ta svoj položaj večinoma izrablja. V mnogih primerih je namreč v bolj ali manj monopolnem položaju, proizvajalec pa je mnogo več, kot bi bilo potrebno. Imamo namreč množico majhnih, nerentabilnih in slabih proizvodnih podjetij, namesto nekaj velikih, močnih, ki bi mogla postavljati svoje pogoje tudi trgovini. Tako pa premočna konkurenca v proizvodnji in preslaba v trgovini dovoljuje slednji, da prodajno ceno proizvajalec niža do minimuma, sama pa približe najvišje dovoljene odstotke in tako, seveda, kar dobro za služi.

Mnogi trdijo, da je velik del krivde za relativno nerazvitost Maribora in okolice prav v nerazvitosti mariborske trgovine. To gotovo drži. Mariborska trgovska podjetja so namreč, po mojem mnenju, mnogo premalo elastična in se preveč zapirajo v obinske meje. Zanimivo je, da je v Mariboru množica prodajal in predstavništev trgovskih podjetij iz vse Jugoslavije, mariborska podjetja pa so zelo slabo (ali pa sploh ne) zastopana izven Maribora. Prav gotovo je skrajni čas, da pohitimo z razvojem trgovine. To ni nikakršen lokalni patriotizem, ampak nujnost za ves mariborski gospodarski bazen, ki ni majhen. Če namreč želimo, da se bo proizvodnja v tem delu Slovenije razvijala tako, kot to zahteva sodobno poslovanje, je potrebno, da ji omogočimo tudi hitro in ceneno prodajo. To pa lahko omogoči le dobro razvita trgovska mreža, ki je tudi cenejša, saj je konkurenca med trgovskimi podjetji vedno močnejša. Dohodki te trgovske mreže bi tako ostali doma in prav gotovo precej razširili in utrdili materialno osnovo nadaljnjemu razvoju vseh dejavnosti v Mariboru in okolici.

Branko Gerlič

modernizacija proge zidani most—sentilj

Slovenija je zaradi svojega gospodarskega in političnega položaja križišče prometnih tokov, ki vodijo iz Srednje in Zahodne Evrope na Balkan, Bliznji in Srednji Vzhod ter na Jadransko morje. Čeprav ima najpomembnejšo vlogo pri tem prometni križ, ki je predviden za elektrifikacijo železnice, se z elektrifikacijo štajerskega kraka še ni začelo, medtem ko je gorenjska proga že opremljena s sodobnimi signalnovarnostnimi in telekomunikacijskimi napravami. Ze z izgradnjo odseka Zidani most—Celje bi se odstranilo sedanje ozko grlo pri izmenjavi lokomotiv v Zidanem mostu, kar povzroča zamude vlakov, omogočena bi bila uvedba direktnih elektromotornih vlakov na relaciji Celje—Ljubljana, s čimer bi se odpravilo prestopanje potnikov v Zidanem mostu. Z elektrifikacijo celotnega odseka Zidani most—Sentilj pa bi se povečala potovalna hitrost v potniškem in tovarnem prometu.

Ta odsek je za Slovenijo velikega pomena, poleg tega pa ima še velik mednarodni pomen, ker Slovenijo povezuje s Srednjo Evropo in pred-

stavlja obenem tudi glavno zvezo Srednje Evrope z našimi republikami in jadranskimi lukami. Dejstvo je tudi, da na celotnem odseku mednarodne proge od Dunaja do Trsta ni usposobljen za vleko le še ta naš odsek, medtem ko je konkurenčna zveza, čeprav daljša, od Gradca do Trsta prek Beljaka v celoti elektrificirana in privlačuje zaradi tega na sebe tudi tiste prevoze, ki so svoji naravi gravitirajo na progo Gradec—Maribor—Trst.

Pa tudi v mednarodnem prometu pomen te proge stalno narašča. Avstrijske železnice imajo v načrtu, da do leta 1972 elektrificirajo progo do Gradca, zato tudi od naših železnic upravičeno zahtevajo, da modernizirajo progo do Sentilja, kajti le v tem primeru bi elektrifikacija dosegla svoj učinek.

Modernizacija proge od Zidanega mosta do Sentilja je torej neizbežna, ker bo sicer ta proga izgubila svoj mednarodni pomen, s čimer bi

največ izgubile jugoslovanske železnice, še posebej pa Stajerska, po kateri proga poteka. Investicijski stroški za modernizacijo znašajo 602 milijona dinarjev, dela pa bi potekala do leta 1972. Pri teh investicijah naj bi bile železnice udeležene s 40 odst., poslovne banke s 30 odst. in republiški rezervni sklad s 30 odst. Železničarji upravičeno pričakujejo pomoč družbe, saj tako osebnih stroškov sami ne zmorejo, pa bi tudi ne bilo prav, da se obremenijo samo ena delovna organizacija, ker ima od tega korist vse naše gospodarstvo.

M. L.

druga puberteta matere slovenije ali dvignjen nos zadovoljnega kranjca

Slovenci smo čudna bitja. Imamo fiksno idejo, da smo pač najbolj razviti v vsej naši socialistični družbi ter da smo »naje« uma in dela. Nekakšna jugoslovanska arijska rasa.

Ampak — ali ni to nekaj takega, kot da bi kdo z zamašenim nosom stal v kanalu in trdil, da tam sploh ne smrdi? Kje pa, saj ta kanal začne smrdeti šele malo južneje, ali ne?! Pri vsem tem pa ferkalje nimajo pojma, kje se nahajajo in kje smejo smrdeti! Govori se, da smo razviti (kljub dejstvu, da smo ponekod začeli kričati, kako le nismo tako hudo »in daleč daleč«), toda ali se razvilit res kaže samo v malo boljših cestah, v flickih, hišah ter morda višjem dohodku? Ze res, to vsekakor je zunanja manifestacija, materialni pečat razviliti.

Kaj pa nesnovna kultura? Pa ne razumeti kulture kot umetnost. Ne, njena zapuščina je čista! Mislim kulturo, ki naj bi bila druga karakteristika, spremljevalka razviliti, kulturo kot odraz zavesti, odgovornosti, kulturo, katere hrami niso gledališča, šole in knjižnice, ampak navadna, siva vsakdanost odnosov med ljudmi. Tu pa je tisti smrdljivi kanal, v katerem stoji SLOVENEC z zamašenim nosom! Ker smo razviti, gradimo nova mesta, naselja, imamo avtomobile, disco klube, samopostrežnice, avtomatiziramo se, in, seveda, samoupravljamo.

Ker pa smo razviti, smo tudi kulturni, in ker smo kulturni, mesta in naselja pridno smetimo ter uničujemo, kar ni našega; z avtomobili ogrozimo svoja in tuja življenja, v disco klubih se pretepamo in razbijamo, kar se razbiti da, v samopostrežbah krade mo »za štos«, avtomate na ulicah pa ... (No, teh, razen onih za cigarete, sploh ne postavljajo, ker so se našli neki vplivneži, kot npr. pomočnik generalnega direktorja Emone Ljubo Filipan ter direktor Mercatorjevega Investa Jože Sitar (Nedeljski, 13. XI. 1970), ki so izjavili, da za kaj takega Slovenci za sedaj še nismo dovolj zreli, baje zaradi naše mentalitete, ki pa je, po našem prepričanju, prav tako »naje« v jugoslovanskem prostoru!)

MORDA bomo zaradi te mentalitete, kot kaže primer z avtomati, sčasoma prenehali graditi nova mesta in naselja, ukiniti bomo možnost kupovanja avtomobilov, odpiranja disco klubov, samopostrežb itd., razen gostiln seveda. Morda bomo celo ukinitili samoupravo in ustapotej dokončno razviliti?

Samo ne da bi kdo pomislil, da je vse to res! Dajte, zamašite si nos s parfumirom gazo ter stopite v tale kanal pa boste videli, da sploh ne smrdi!

NIKAR ne poslušajte tistih, ki tulijo, da je treba kanal očistiti!

Dušan Grabar

poslansko vprašanje

28. oktobra 1969 je izvršni odbor Studentske skupnosti mariborskih visokošolskih zavodov pripravil javno tribuno z naslovom Vloga Slovenije v okviru vsejugoslovanske obrambne vojne. Vprašanje, ki ga postavljam, se nanaša samo na del obravnavane snovi, na »jugoslovansko narodno armijo«. Menim, da po svojem pomenu presega okvir prej omenjene tribune in je eno osrednjih vprašanj v reševanju odnosov med narodi SFRJ.

Na obravnavano temo — JLA — gledam z dveh stališč: s stališča bojne usposobljenosti in s stališča občana, ki mu ustava zagotavlja svobodno izražanje svoje narodnosti in kulture ter svobodno rabo svojega jezika. Kljub navidezni razdelitvi sta prej omenjeni vprašanji ena sama nedeljiva celota. Pod bojno usposobljenostjo, ne mislim samo usposobljenost za uporabo orožja, temveč predvsem voljo občana — vojaka, da to orožje uporabi. V mirnem času lahko administrativni in drugi organizacijsko politični ukrepi usmerjajo delovanje posameznika. Aprilska kriza kraljeve vojske 1941. leta pa dokazuje, da se taka navidezna močna armada v trenutku preizkušnje sesuje kot hiša brez temeljev.

Prvi zametki današnje vojske so nastali med prvo svetovno vojno v Rusiji. Začetno navdušenje avstro-

ogrskih Srbov, Hrvatov in Slovencev za skupen boj proti tlačiteljski narodov Avstroogrske, ki je kmalu splahnelo ob raznarodovalni organizaciji vojaških enot, ki je slonela na oblasti srbskih oficirjev, srbskega duha in tradicije ter srbskega jezika. Predvsem ložična posledica je bilo disidentstvo Hrvatov in Slovencev ter razpad omenjenih enot.

Po vojni je nova kraljevina SHS prinesla vsem »ujedinjenim« novo organizacijo vojske: služenje roka izven svojega jezikovnega območja ter, skupaj s srbskim komandnim jezikom; nadvlado enega naroda (sicer bogato vojaško tradicijo). Obe značilnosti sta blif samo del raznarodovalne politike stare Jugoslavije in sta svoj žalostni konec dočakali ob prvi resnejši preizkušnji aprila 1941.

Ze predvojni partijski dokumenti so v negativnem smislu opozarjali na prej omenjeni značilnosti stare jugoslovanske vojske, graditve in uspehi partizanske narodnoosvobodilne vojske pa so jih ovrgli tudi v življenju. Bojna enotnost bratskih jugoslovanskih narodov je našla svoj izraz v skupni jugoslovanski vojski, temelječi na narodni osnovi. Dosti bolj čudna pa je za vse, še posebej za generacijo, rojeno po vojni, vrnitev k organizaciji vojske, ki ima samo en komandni jezik in kjer mora vojak služiti kadrovske rok čimdalje od doma. Tako organizirano vojsko — JLA — imamo še danes. Malenkostne ublažitve (vsak četrti vojak v Sloveniji naj bo Slovenec) kažejo na to, da se odgovorni v vojski zavedajo ostrine položaja, zavedati pa bi se tudi morali, da se sistemsko vprašanje ne rešuje z malenkostnimi administrativnimi ukrepi.

Narodnoosvobodilni boj je dokazal, da so vsi jugoslovanski narodi sposobni braniti svojo državo. S tem je odpadla tudi potreba po stalnem poudarjanju srbske vojaške tradicije in skupni armadi. Narodna nesamostojnost in načrtna politika vladajočih tulcev sta krivi, da ostali jugoslovanski narodi premalo poznano in razvijamo svojo vojaško preteklost. Odločna oborožena vstaja slovenskega naroda v zadnji vojni ni slučajna. Stara Avstrija je v vsem svojim neresenim narodnim vprašanjem pred prvo svetovno vojno in med njo trkala na slovenski in hrvaški vojaški čut. Andrejka je poplaval, kako so slovenski polki zasedali Bosno in Hercegovino, Mohorjeva družba je izdala zgodovino 17. pešpolka in s tem v strnjeni obliki predstavila vso vojaško zgodovino Slovencev pod črnim orlom. Dejstvo je, da so slovenski polki štiri leta vztrajali na ruski, še posebej pa na italijanski fronti, ker so se zavedali, da branijo svojo zemljo. Na isti fronti so se zlasti izkazali vojniki hrvaškega domobranskega korpusa, za katerega piše Dežider v življenjepisu našega predsednika, da so ga sestavljali hrvaški vojniki in oficirji, ki so uporabljali hrvaški komandni jezik.

Danes je nesmiselno vlačiti iz naftalna vojaško tradicijo v duhu stare Avstrije in Srbije. Lahko pa zahtevamo, da rast vse naše samoupravne družbe spremlja tudi organizacija vojske, ki ne bo samo temeljila na enostranski zgodovini, temveč bo resnična nositeljica bratstva in enotnosti naših narodov, obenem pa bo hranila kulturo vseh jugoslovanskih narodov. Kulturo in njen najosnovnejši izraz — jezik pa lahko razvijajo samo narodno sestavljene enote v okviru jugoslovanske ljudske armade. Ni nam potrebna nikakršna slovenska republiška vojska s svojim poveljstvom. Osnovne enote, sestavljene na narodni podlagi in z oficirji, ki lahko srbohrvaška povelja višjega štaba in pouk prenašajo vojakom v njihovem jeziku, so vse, kar potrebujejo jugoslovanski narodi v JLA. Takšna organizacija ni nič novega, še manj pa izjemnega. Kako je v življenju uresničena taka večjezičnost, je v TV-15 (dne 11. 11. 1970) opisal Bogdan Pogačnik v članku o belgijski armadi. Še posebej značilen primer večnarodne vojske je armada Švice, ene izmed najbolj militariziranih dežel v Evropi.

Tudi naši vojaški strokovnjaki obravnavajo vprašanje večnarodne JLA. Prava znanstveno podkrepljena razprava je zapis generalpodpolkovnika v pokoju Jake Avšiča v četrti številki 18. letnika Sodobnosti. Spremembe so potrebne in do njih mora priti. Porazne številke o tem, da ni slovenskih oficirjev, še manj pa podoficirjev, kažejo na odtujenost JLA. Sama služba je tudi kriva, da so še ti, ki jih imamo, v veliki meri izgubili smisel za svoj jezik. Glede na predvidene spremembe ustave SFRJ postavljam izvršnemu svetu SRS naslednji vprašanj: — kakšno je njegovo stališče do 3. odstavca 42. člena zvezne ustave in ali bo republika Slovenija storila kaj v tem smislu, da se prej omenjeni odstavek izbrše? — Ali je že kdo drug razen forumov JLA tudi v SRS obravnaval vsebino »moralno političnega odgoja« v vojski?

Janez Svajnec

V tej številki odstopamo prostor Nevenki Vrbnjak, dijakinji tretjega letnika Prve gimnazije v Mariboru. Z grafikama Starka in Avtoportret se nam bo predstavila kot likovnica.

S poezijo iz zbirke Albatros in PG se nam bo predstavil tudi Jurij Kocmut. Njegove pesmi so sicer še nekoliko začetniške, vendar kažejo velik smisel za umetniško ustvarjanje. Jurij Kocmut pripada literarni generaciji, ki se razvija na Prvi gimnaziji.

mladi ustvarjajo

Bili smo prav presenečeni, ko so po »znamenitem incidentu« v gledališču začele leteti na di-jake Prve gimnazije hude besede iz našega tiska in radia. Nismo mogli verjeti, da bi se na tej gimnaziji zbirala smetana huliganstva, vandalizma in primitivizma. Pričakovali smo, da bo šola dala odgovor v tisku, kar bi gotovo povzročilo mnogo hude krvi.

Odgovor, ki ga je dala šola prek svojih dijakov, je bil najprimernejši. Organizirali so dve prireditvi, literarni večer in likovno razstavo, ki so ju hvalili dijaki in vsa ostala publika. Vendar ti dve prireditvi nista pomembni samo kot odgovor javnosti, temveč sta prikazali celotno delo šole.

Najprej so se predstavili širšemu občinstvu mladi literati. Nastopilo je približno deset dijakov, celotna prireditev pa je bila prepletena z razpoloženo glasbo, ki je ustvarjala harmonijo in povezovala dela posameznih avtorjev. Po literarnem večeru sta dva dijaka pripravila Disco-happening, ki je pomagal, da so se vtisi s prireditve globlje zasedli med poslušalci in da so se le-ti obenem tudi razvedrili. Ta literarni večer je bil v dvorani mladinskega kluba, kjer so dober teden kasneje odprli še likovno razstavo vseh dijakov Prve gimnazije v Mariboru, ki obiskujejo praktične vaje iz likovne umetnosti. Gimnazijci so pohvalili dela svojih sošolcev; menili so, da sta prireditvi zelo uspeli, obenem pa so izrazili željo, da bi si ogledali še več takih prireditev.

Prof. Marjan Remec, organizator razstave in vodja praktičnih vaj, nam je povedal, da so razstavljena dela novejša, dijaki pa zelo prizadevni. Večina mladih likovnih ustvarjalcev se najbrž nikoli ne bo uvrstila med največje umetnike, vendar jim je lastno delo zelo drago. Takole so odgovorili na vprašanje, kaj jim pomeni ustvarjalnost:

Norbert Usar: »Izpolnitev prostega časa.«
Nevenka Vrbnjak: »Sredstvo za izražanje čustev in težav, ki jih srečujem v življenju.«
Mnogim drugim pa pomeni lastna ustvarjalnost predvsem razvedritev.

Brijel Kolbič, ki je povedal tole: »Dela so sicer briel Kolbič, ki je povedal tole: »Dela so sicer še precej začetniška, vendar pa je opaziti mnogo okusa in harmonije pri poizkusu postaviti umetniškovo doživljanje na platno. Glasba, ki je sicer v drugem planu, ustvarja razpoloženje in se sklada s slikami. (Tudi otvoritev likovne razstave so pozivili z glasbo op. p.). V delih se opazi prizadevanje prof. Remca, ki bo iz nadarjenih dijakov lahko še mnogo naredil, če ga bodo poslušali in imeli radi. S prireditvijo sem zelo zadovoljen, že zato, ker dokazuje, da se mladi ukvarjajo tudi z umetnostjo in imajo v sebi nekaj ambicioznosti.«

Temu mnenju se je pridružil tudi prof. Ivan Rudolf, ravnatelj Prve gimnazije v Mariboru. Izrazil je globoko zadovoljstvo, ko je videl, da se njegovi dijaki aktivno udeležujejo v umetniškem ustvarjanju. Bogdan Zeleznik, vodja mariborskega likovnega kluba, je najprej pohvalil razstavo, nato pa med drugim tudi omenil, da bo, ako bo dovolj interesentov, ustanovil in vodil likovno sekcijo v mladinskem klubu.

Sklepna beseda je kratka in zelo jasna: dijaki Prve gimnazije v Mariboru so dokazali, da besede, ki so letele na njih, niso resnične. Njihov odgovor je bil vsekakor bolj realen kot pa očitki tiska.

Zarko Golob

Opravičujemo se, ker zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli podati celotnih izjav.

nimi močmi, napačno pa, ako bi ugotavljali, katera organizacija je pomembnejša in bolj vplivna. Vrednost človeka v socialistični družbi je v tem, da imamo ljudje različne interese, ki pa jih skušamo po pravilni poti uskladiti, da bodo na zunanaj idejno in politično zelo vplivni. Zato pomeni združitev posameznih klubov v enotno organizacijo velik korak k napredku. Tako je tudi laže učinkovito obveščati mlade o vsem, kar se dogaja okrog nas. Mlad človek mora biti obveščen o vsem, saj si tako lahko ustvari resnično sliko o svetu. Pod tem pogojem bi tudi laže vključili v našo organizacijo mlade kadre, ki sicer ne sodelujejo v nobeni organizaciji. Ravno ta mladina je najbolj kritična glede morale in vzgoje. Ob koncu je konferenca sprejela sklep o ustanovitvi mladinskega centra aktivov v Mariboru. V tem centru so združeni vsi klubi in organizacije v okviru Zveze mladine Maribor.

Mirko Kocuvan

Enominutno presenečenje sredi stoletne vsakdanjosti

kaj pomeni prazen papir

tu je
prazen
papir

Senzacionalno za Mariborčane!
(To je namesto uvoda.)

Ce boste kdaj glasno kričali v mikrofoni na kakem študentskem literarnem maratonu, pomeni to, da ste preveč prizadeti.

»Poštudenta« narodna pesmica
Ce narod stoletja že / gospodu hinavskemu hlapec je, / nauči se dobro svoje vloge. / Poštenjakom redkim le / pretežke daje naloge. / Priloženo navodilo za prazen papir: Vzeml svinčnik, napadi in uniči prvega, ki ti ne bo mogel ne koristiti ne škoditi! PoŠtEnO! Kar KoRaJž-Nol Toda nikar ne hodi na študentske literarne prireditve.

Tam utegne kak »jezen mledenec« protestirati proti originalni slovenski navadi. Razdeliti bo med občinstvo polno praznih papirjev. Nekaj se bo drl v mikrofoni, pa ga tako ne bo mogoče razumeti, ker bo preveč jezen in žalosten. Le kaj pomenijo besede, za koga neki veljajo? Pa ne, da za nas? Ne, mi že ne spadamo zraven. »Slovenci! Nastopam s tem, ko ne nastopam! Protestiram proti veljavnosti reka Slovenec Slovincu Slovenec! Protestiram proti žalostnim odnosom v kulturi! Dol z rivalstvom! Dol s frankcionastvom! Dol s hinavstvom in primitivizmom!«

Bodi fo, kar si! Kaj bi se spreminjal zaradi tega, ker nek »jezen mladenič« meče »golobe« po zraku. Uživaj in napadaj. Očrni drugega, sebe si tako že dovoli. Ironično se smeje in poizkuša psihično in fizično streči svojo tarčo. Toda stori to hitro, kajti že jutri utegne kdo tebe uničiti.

Človeške misli

Navodilo: Beri jih z možgani in s srcem!

(Sicer jih ne boš niti razumel niti imel od njih kakih koristi.)

Obljuba v politiki dela drugo obljubo. Obljuba v ljubezni dela življenje.

Najbližje absolutni resnici so otroci in starci.

Humanist je človek, ki mu militaristi prilipejo znancko idealista.

Mati idej je sovražnik poprečja.

Dobrotnik in mislec postane šele po smrti velik človek. V življenju ljudje mu »serjejo po glavi«, po smrti pa nanj le še kak golob se postavi.

Izrek »Povej mi, s kom se družiš, in povem ti, kdo si« lahko danes prirojimo takole: Povej mi, katere časopise bereš, in povem ti, kdo si. Če pa ne bereš časopisov, pa tako vem, kdo si.

Manj pametni ljudje imajo raje manj pametne ljudi ob sebi, zato da so »bolj pametni«.

Pametnejši ljudje imajo raje pametnejše ljudi ob sebi zato, da bodo postali pametnejši.

Zanimivo je dosti govoriti in dosti misliti. Ne-zanimivo je dosti govoriti in malo misliti. Najbolj dolgočasno je malo govoriti in malo misliti. Najbolj pametno pa je malo govoriti in dosti misliti.

Igor Plohl

srečanje

Pred dnevi sva se ponovno srečala. Bistvene razlike med nama ni. On sicer izhaja iz družine zgornjega sloja (jaz iz nižjega oziroma najnižjega), je nekaj let starejši kot jaz in četrto leto bruce (jaz prvo), vendar naju to ne moti, da ne bi bila prijatelja.

Za prijatelja, ki se srečata po dveh letih, pa se spodobi, da zavijeta na kozareček, ob katerem beseda steče z lahkoto.

»Prekrito, pogled kakšen bedak sem! Stari mi ne posodi svojega mercedesa niti takrat, ko hočem s puncno na izlet. Voziti se moram s to škaflo (ima NSU — prinz 1200, op. B. T.), ki mi jo je dal stari.«

»Kaj pa študij?«

»Fant, če si pameten, luftaj! Molzi starega, dokler se da, in uživaj mladost. Pri tebi je sicer težje, jaz pa imam aduta v rokah. Stari že nekaj let izredno študira, pa še zmeraj ni nič napravil.«

Zaklel je čez partijo.

»Kaj ti nisi v partiji?«

»Bedak.«

»Tvoj oče pa prav gotovo je?«

»Seveda je. Kmalu po vojni je vstopil, sedaj pa čaka, da bo dokončal študij in ji dal slovo.« (Partiji — op. p.)

B. T.

P. S.: Pripravljen sem zahtevati, da barabó izključijo iz šole še pred koncem šolskega leta, če bo pisec seveda imel vsaj toliko moči, da bo primer pojasnil konkretno. V kolikor je to le anekdota, neslanli šal ne bom več objavjal.

Urednik

»maškarada«

Prepovedan je ogled Maškarade, ni pa prepovedano sodelovanje v »maškaradi«. »Tako sem rekel in storil, ker...«, osebno pa sem proti temu, »pravijo premmogi. Naj me kolera pobere, če to ni maškarada! Ker to počenja večina, te večine ne more obsojati. Če priznaš, se to pol oprsti. To je absurda misel, kajti potem lahko storimo neko svinjarijo, pa nam bo ostalo na grbi »le« še pol. Svinjarija je, če nam samim ali pa komu tretjemu privoščimo ugodnost na račun drugega. Seks je ugodje. Prikazovanje le-tega v kinematografiji je prikazovanje resnice, »da bo vsak Slovenec videl Slovenca na platnu, kakor vidi svoj obraz v ogledalu«. Kdor pljuje v ogledalo, ga utegne doleteti konec Williama Wilsoja. Dobro bi bilo, da bi se prej umili in šele potem opazovali zrcalo. Ena plat umetnosti zahteva lepoto, druga polovica pa je različna. Jaz sem za resnico. Umetnost se pojavlja v času, ki ga zgodovina zmore zadržati v spominu tudi po smrti njegovega dela. Ima kdo kaj proti temu? Bilo bi neumno, če bi imel. Vsa odkritja, s katerimi si boljšamo življenje, so že zgodovina, čeprav se tega v svojem relativno kratkem bivanju komaj zavedamo.

Verjame, da Maškarada o današnjem času ne laže. Ljudje napadajo spolnost v njej, kajti nekatere je sram in strah resnice. Humanistična morala česa takega ne dopušča, ker zahteva dejavnega in predsodkov osvobojenega človeka. Naša morala še zdaleč ni humanistična! Res pa je, da se vedno več ljudi zavzema za humanizem. Nekateri govorijo celo o humanistični revoluciji. Revolucija je hiter preobrat, humanizem pa terja čas. Zavedam se, da nikoli ne bo idealnega človeka, kakor tudi ne bo idealne družbe. V matematiki funkcija res lahko seka limito, vendar to za družbo ne velja. Pri tem hočem reči, da so ideali limite, s pravičnimi dejanji se pa takim idealom lahko samo bližamo. Ko govorimo o idealih, navadno mislimo na absolutne. Absolutno resnično je samo bivanje. Če hočemo ideal absolutno uresničiti, se moramo zateči v franscendenco, ki pa zanika človeško bistvo. Naše ravnanje je lahko pravično ali nepravično, vselej pa je resnično, kajti tudi naša ravnanja so del bivanja. Spolnost je resničnost. Ločujemo več udeležencev seksa: normalne, prostitutke, kurbe, nenormalne. Govorimo, da je normalno, če sta partnerja istega spola. Z nenormalnimi naj se ukvarja medicina oziroma psihologija. Prostitutke so plačane kurbe in koristijo celo turizmu in gostinstvu. Okolje takšno žensko sicer formalno sprejme medse, do nje se pa obnaša kot do neenakopravnega bitja, čeprav jo s svojim ravnanjem podpira. Takšne ženske bodo potrebne, dokler bomo polni predsodkov. Prostitutke so lahko takšne, ki jim zaradi svojega »dela« ni treba delati in tega niti nečijo, lahko so pa takšne, ki jim družba dejansko ne dovoljuje vrnitve v normalno življenje. Navadno se radi izgovarjamo na druge in tako tudi prostitutke precej napadamo. Proti kurbam običajno nismo tako ognje-viti, ker mogoče pridemo na vrsto še zastoj. Okolica nas seveda ne bo imela za kurbirje, pač pa za šarmantne zapeljivce. Ni mi jasno, zakaj se ne borimo proti »maškaradi« in prostituciji, pač pa proti Maškaradi, Ljubimcu lady Charleyley... Smo bili vsi brezmadežno spočiti? Se eden ne! Baje starejši to prenesemo, na otroke pa škodljivo vpliva. Kakor je videti celo bolj kot tanki v otroških trgovinah in plaža v kioskih. Po tej logiki se lahko čudim, kako to, da so otroci na deželi normalni, čeprav vidijo vse te reči že iz plenice; resda na živalih, ampak v bistvu je to vseeno. Ljudje poznajo skupinski seks. V izobilju ga poznajo tudi živali, kakor je ugotovil neki znanstvenik in to prognoziral človeku, toda pozablja, da imamo ljudje zavest. Skupinski seks je resničnost. Resničnosti pa je treba vedno pogledati v oči, čeprav jo moramo včasih preteptati. Če se bo pokazalo, da je to, čemur pravimo danes anomalija spolnosti, normalno, bo živelo dalje, v nasprotnem primeru bo izumrlo. Od pitekantropa do danes smo se že precej razvili in razvijali se bomo še naprej. Če nočemo biti sužnji časa, se bomo borili ali za ali proti. Vsak naj se zaveda, da bo nosil vse posledice svoje izbire.

Ivan Oman

GORNJESAVINJČANI SO SE SESTALI

V četrtek, 17. decembra, so se v prostorih študentskega doma I. sestali študentje iz Gornje Savinjske doline.

Pogovorili so se o ustanovitvi kluba oziroma sekcije študentov iz moziške občine. Na bližnji skupščini, na katero bodo povabili tudi vse srednješolce iz domače občine, bodo izvolili odbor in predsednika kluba.

IZKAZNICE SMO RAZDELILI...

Študentje smo že videli prvo predstavo v SNG. Toda precej truda je bilo treba vložiti, preden je IO SS zagotovil zadostno število abonmentov, da smo abonma sploh lahko dobili. V preteklem letu je IO najprej kupil izkaznice, potem pa jih ni uspel v celoti prodati. Letos so zbirali naročnike kar trikrat in tako zagotovili minimalno število članov (240). Če IO to ne bi uspelo, bi študentje ostali brez predstav oz. brez popusta pri vstopnicah za mariborsko kulturno hišo.

Menda bi bilo bolje, če študentje svojega abonmaja ne bi imeli, pač pa bi imeli popust pri vseh predstavah SNG. Naravnost smešno je, da lahko dobi predstav mariborskih šol z indeksom 50 odst. popusta pri vseh predstavah ljubljanske Drame, v Mariboru pa le pri posebnem študentskem abonmaju. Pri sedanjem abonmaju študentje tudi ne vemo vnaprej, kaj bomo gledali, pa čeprav smo predstave že plačali. O tem bi bilo dobro razmisliti.

T. J.

KONSTRUKTOR

Doma in v tujini Izvajamo vse vrste gradbenih del. Gradimo za trg in prevzemamo inženiring.

V sklopu podjetja so še kovinski in mizarski obrat, obrat betonskih elementov ter projektivno-tehnoški biro. Lastna podjetja imamo tudi v tujini, in sicer:

V AVSTRIJI — RATIONELLBAU, WIEN, WIEN,

V NEMČIJI — KONSTRUKTORBAU GMBH u Co. MÜNCHEN,

V FRANCIJI — SOCIÉTÉ INSULAIRE DE CONSTRUCTION, AJACCIO.

vizija smrti

Kako je vse tiho nocoj!
Zavita v prt beli leži...
A v meni kot burja vihar
polje razburkana kri.
Kot mumija mrtva, nekdanja
z dušo se in s srcem igra —
in kakor stotero luči
vsa bela bedi nad menoj.

Stoj! Ne odhajaj!
Počakaj, da dvignem ta beli prt
in skrijem pod njim se s teboj,
ti veš, da sem sam
in ves tvoj.

Zavita v prt beli leži
z menoj mumija belih oči,
bleda, zaljubljena smrt.

Tih in brez glasu
nič več ne bom potr
in nič več sam —
saj ostanem s teboj,
moja smrt.

Stanko Gradišnik

zatišje na morju

Daleč se v morje zajeda pomol;
že dolgo je od tega,
odkar se je poslednja barka pritiskala obenj.
Se morje je skrilo svojo bol —
tih je večer in turoben.

Sam sem, čisto sam,
čeprav si ti z menoj;
ti,
ki si mi v teh zadnjih dneh
lagala in se igrala z menoj.

Prišla si tako iznenada
kot morje, ki si ga nosila v očeh;
morje je pogoltnilo mojo izpoved —
v tvoj svet
poti nisem našel.

V temno zaveso nad morjem
si skrivala svoj obraz;
kje in kdaj se noč konča,
nisi vedela ne ti, ne jaz.

Tvoja skrivnost
je postala moja bolečina,
a meni je preostalo samo nekaj:
spomin in tvoja belina,
ki je kot mesečina
legla na moj obraz.

Meni nisi uzela sreče,
le skalila si moj mir,
samo
v moje si srce trpeče
vnesla laž in tih nemir.

Marija Švajncor ml.

prihod jaza

(Odlomek)

Lahko bi sreča polzela po dnevi zatoholosti, lahko bi se naslonila na zaprašeno okensko polico. Nisem umrla. Tik pred odhodom sem se vprašala. Z nekim pošešenim upanjem, že precej trudna in zveržena, sem vztrajala in čakala. Ampak toliko tujega je bilo v rdeči svetlobi, zvoki, vzhajajoče melodije. Nekaj. Nerazložljivo. Potem je vse veliko laže. Vprašanja tako pohotno pomagajo; nočem si priznati, a so vseno tako nameščena, lahko se igrajo z menoj, mogla bi me ugonobiti.

S teraso sva sami. Velika kamnita ograja; med njenim hladnim telesom se reži mesto. Nemirno mesto. Ljudje tam spodaj ne vedo zame, s svojim vsakdanjim gibanjem udov se mi zde tako nedostopni, ne morem biti ohola, z zmedeno kretajo se stiskam ob ograjo. Sem se izgubila, ko sem že verjela, da sem svoja lastna najdba? Še oblakom ne poklanjam sovraštva, ko so tako svobodni in daleč od vsega. Nedotakljivi.

Danes. Ni tišine. Mrzi me sonce; pripeka, da sem že izsušena in plaha, daleč od varnih dotikov, skoraj neznanih ali pa pozabljenih. Kdo ve. Se razkrajam? Sonce bi me rado ogovorilo. Ne morem razumeti, kaj mi šepče s sončnim glasom, s svojo nestrpno govorico. Nedostopna sem. Noč bi me mogla rešiti; tako si lažem, ko se zlekнем na vroča tla. Ni mravelj. Kako bi pristopile na teraso? Mravelje so najbrž zelo uboge. Brezspolne, nesvobodne. Ali torej brezspolnost in nesvoboda dokazujeta, da je nekdo ubog? Sem se začela potapljati v preuranjeno smešnih trditvah, da bi bila mirnejša? Ne, nisem mirna. Divja neurejenost se pretaka po meni, krčim se, sploščam. Pusta so

drevesa, tako neopazno propadam. Na terasi, ki so jo pozabili nagubani in smejoči se obrazi. Zakaj ne dežuje, ko bi potem morda pozabila na vse? Nase. To bi bila obala, do katere plavaš s hitrimi zamahi, hlastno... Obala, terasa. Saj je vseeno. Pa ne nihilizem. Strah. Samo sebe se je vredno bati. Navzven je še vedno mogoče oproščati in žaliti, ampak sebi je tako naporno pobegniti. Nazadnje se srečaš, se z levo roko okleneš desne in se pozdraviš. Tu sem. Ostanem. Hvala, ni treba. Poslušaj popevke. Tiste cenene in bedaste. Hodi na tekme. Prenehaj z narcisoidnim poglabljanjem. Opusti se. Kako bi se vendar opustila? Bolijo me dogodki. Zglašam se ne. Včasih se verneje hihitam. Jaz sem srta.

In potem prikupna nepomembnost dnevnega prostora. Vedno enaka zapovrstja v dogajanju, čeprav sem zdaj na terasi, zdaj na zlizanih skalah ob morju, zdaj spet v avtobusu. Kje je vendar zgodba? Saj je ne more biti. Vse se vrsti v človeku: pogubni nasmehi konca, tresoče se stezanje rok za neznanim (upanje, da neke vendarle obstaja, je kljub oslabitvi še vedno prisotno). Prav to je tisto, da se me s svojimi kleščami loti velik rak — spoznanje (da je rak, sem ugotovila po zadenskem premikanju) in me z vztrajnimi napadi spreminja. Vztrajnost vedno nedolžno zmaguje. Ali pa je vsaj mogoče slutiti zmago. Popolne zmage, ovenčane z vsemi vzkliki navdušenja in spodbude, tako ali tako ni. Za nekatere ljudi ostane vedno poražen žrebec, pa naj ti udi pokajo od naprežanja, da bi dvignil lastno ceno. Potem začne premišljevat, da si najbrž brez vrednosti, nič, smet, kamen, ki ga je treba breniti s poti. Sam si nepomemben. Kako in zakaj ostati med živimi sovražniki, ki te ne bi pogrešali, če bi odšel? Ostaneta spoznanje in prihod jaza. Spoznanje je v vsem, kar ti dajejo mrtvaki v knjigah. Natiskane so ostale njihove besede, telesa so strohnela. In vedno so takšni, kakršne si jih želiš, ker se lahko navdušuješ samo nad tistimi ugotovitvami, ki ti ustrezajo, pa naj gre za stik dveh sorodnih duš, ki je potem pravi vpliv ali karkoli drugega. Spoznanje o vsem. O življenju, pred katerim bežiš, čeprav je pretakanje tvoje krvi življenje, čeprav si z gibanjem vek odpiral in zapiral zaveso v življenje.

Prihod jaza. Pelješ se z vlakom. Drdranje umazanih koles, ki vedno nekaj naznanjajo ali pa ponavljajo. Tako si vsaj domišljaš. Tam zunaj se vse odmika. Pred hišo, ki se bo vsak čas sedla pod starostjo svojega nastanka, leži star pes, ki je hisi zelo zelo podobno. Redko dlako ima in naveličan pogled. Pes je morda žival že štirinajst let, vendar se ti še sanjalo ni, da se kje izpostavlja soncu stare kosti prav tega psa. Prihod jaza. Pes postane pomemben zate. Njegova bit dobi smisel (to ni smiselna bit, ker je bit lahko brez vsakih določil in tudi to določilo je samovoljno), smisel ob biti ali smisel prav te biti. Tudi z drugim je tako. Pomemben si za predmete in čisto malo za živa bitja. Prideš, tvoj prihod jaza lahko podeljuje vrednost, lahko se igračka (pomen igre v vsakodnevem vztrajanju) in torej ostaneš.

To nista edini rešitvi. Sta samo možnosti. Nenadoma se zagrizeno začne spraševati o možnostih rešitve. Premlevala, tekaš, sopihaš. Nekoč, morda že osivel, pozabiš, da si vse to počel le zato, da bi se rešil. Spregleš namen, ostane zgolj delovanje.

Vroč je. Prepotena sem. Zoprno mi je, da nisem sveža. Telo je krivo, saj upošteva vročino. Če bi bili brez teles, bi bilo drugače. Se sledu bi ne bilo o vseh mogočih manjvrednostnih kompleksih iz pubertetnega obdobja, ki si jih ljudje izberejo, ker je takrat pač treba začeti s samoraziskovanjem. Najprej je tu ugotovitev o telesni pomanjkljivosti, ki ji je mogoče naprti vso krivdo. Nisem uspel. Vem, kje je vzrok. Takšna je moja zunanost. Ampak manjvrednostni občutki ostanejo. Morda se zarijejo globlje, skoraj že izginejo, toda nekega dne si spet dopoveduješ, da nisi popoln krivec, ko stojiš pred rezilom poraza. V teh minutah se je stemnilo.

Stanko Gradišnik

pridi

Beli cvetovi dehtečih lokvanjev
in zelena, sluzasta voda močvirja...
V bližini pesem mračnega skovirja;
jesenska noč v gostem grmičevju.

Na bregu gola vrba s starimi vejami,
ki trepečejo v rahlem valovanju jezera.
V temni noči se naslanjam nanjo
in čakam,
kdaj se bo pojavila tvoja senca v
jezerski površini;
a le zeleni kupi alg plavajo tam
kot poginule žabe.

Objema skorajda me strah, ko čakam tebe
in lokvanjev me mični vonj napaja.
Pridi!
Saj bom spoznal tvoj obraz v jezerski površini
in imej razpuščene lase,
pa boš kot vrba sredi močvare,
kjer se bova skrila.

Imela boš zelene oči
in boš bolj sveža
kot jezerske bilke.

Beli cvetovi lokvanjev pa bodo ostali za nama
kot daljnja skovirjeva pesem.

slišal sem

Slišal sem...
Bilo je v sencih brezovih vej,
ko sem se vračal od poljubov mesečevih senc.
Slišal sem...
plahutajoče odmeve bisernih kapljic,
ki so kakor svetli prameni las
sveže deklace
silile v naročje vijočih rok
in božale obličje mojih sanj;
videl sem
biserni sij znanih oči,
oči,
v katerih sem skrival svoj sen
in obraz,
ki je v sencih brezovih vej
razkrival veličastje mesečevih poljubov,
obraz,
ki sem ga nosil v rokah srca.

Bila je še otrok, ko sem jo spoznal —
bila je še otrok, ko sem jo ljubil,
zato je v mojem srcu ostala otrok;
saj se je spominjam kot boginje,
ki je v sencih brezovih vej
razkrivala deviški obraz
pod pajčolanom skrivnosti,
ki je meni darovala nepozabne poljube.

Noviteta Drame SNG Maribor — Pred dnevi je bila v Mariboru premiera nove slovenske drame **KOSTANJEVA KRONA** mladega avtorja Evalda Flisarja, ki jo je uspešno režiral Branko Gombač.

Na sliki: Volodja Peer in Milena Muhičeva.

vladimir a. gajšek

čas v času

Underground in revolucija, anarhija in patos, besede in dejanja, osebnosti in množična psihoza — vse to ustvarja rušenje temeljne človekove moči. Ta moč ni sociološkega pomena, ker je subjektivna. Tudi ni psihološka, ker je individualna. Prav tako ni objektivno zgodovinska, ker je nosilec zgodovine. Potemtakem je rušenje zunaj subjektivnosti, zunaj individualnosti in nosilec zgodovine. To pa predstavlja svojevrsni problem političnega undergrounda, ker je moč naperjena proti dejavnosti, medtem ko retorika rešuje pojmovne objekte z zgodovinsko eshatologijo. Se pravi, da so osebnosti začetki množičnih psihoz, prav tako kot so ideje začetki ideologije. Vendar se v ideji in ideologiji dogaja nekaj povsem bistvenega: moč in instrument moči se polstovetita. Tako je, na primer, industrijska družba nosilec tehnične mentalitete, ki ne dovoljuje humanizmu prostega stika z zgodovino. Zgodovina je navzven obrnjena industrijska revolucija. Če pa je to res, tedaj pristajamo na tezo, da je eksistenca sočasno proizvod takšne industrijske družbe in hipertrofirane ideologije naroda, kot se je pokazalo v tipičnem razkroju uma. Industrijska družba zategadelj posega s svojo sistematično, a breztemeljno znanostjo proti umu na način okrajne zavesti. Moč je množica. Iz tega nujno izhaja, da moč ne uravnava volje, ampak ravno obratno: da je volja, ki je predimenzionirana, temeljna moč. V množični psihozi so vsi močni.

Množična psihoza pa je lahko tudi hladni politični sistem, kot to opažamo danes, na primer v SZ. Tu se že nekaj desetletij od revolucije naprej ustavljajo bistveni avantgardni tokovi, ker postajata znanost in umetnost vse bolj kvalifikacija sodobne industrijske družbe, ki je politično do potankosti organizirana. Če so še za časa Oktobra bili sovjetski umetniki na najvišjem vrhu sveta, je danes težko reči, da niso tisto, kar je sovjetska avantgarda, svojo temeljno umetniško moč. Od Vladimirja Vladimiroviča Majakovskega, Bloka, Einsteina, Maleviča, Kandynskega, Chagala, Bunina, Pevsnerja Gaboja in drugih je do danes razvidna enkratna, zgodovinska umetniška sled, ki se ni presežena niti s soc-realizmom niti s pop-artom, soc-naturalizmom. Jasno je, da so ob revolucionarnem patosu (Esenin) prišli na dan izvirni, človeško poglubljeni in duševno do skrajnosti senzibilni avtorji na vseh področjih umetnosti. Politika in umetnost sta druga drugi odpirali perspektive, tako Lenin na eni strani kot po drugi plejada novih zapisilci o svetu na znanstveno umetniški ravni.

Formalizem, ki je dandanes za SZ nekaj »buržoaznega«, »kapitalističnega« in »zahodnjakega«, je v času pred revolucijo in po njej bil v Rusiji nosilec idej o napredku, sreči in sožitju človeštva! Mar niso Rusi med prvimi odkupili Picassa, ali niso razvili glasbenih genijev, slikarskih mojstrov, pesniških velikani in znanstvenih moči? Je to pozabljeno? Zakaj? Zaradi političnih parol in stalinizma, ki je danes v SZ že preteklost?

Da, neljubo je odkrivati krvave resnice narodov. Rojstvo in smrt sta vključena v večni krog skupnega življenja. In če se skrivajo v ozadiju nekateri interesi posameznih ljudi na višjih organih, političnih komitejih itd., tedaj lahko vidimo v tem zaslišanju permanentne revolucije in napredka. Tako se je zgodilo na primer s Pasternakom, Gorkim in drugimi. Nenavadno mnogo velikih sovjetskih ljudi umre v mirnih zdraviliščih, navzven pobeljenih sanatorijih.

Velike dobe so torej časi preobratov. Če ne drugače, je mogoče delovati tudi podtalno, pa naj bo še tako tvegano. Humanizem izhaja z eksistenčne zavni in nujnosti antropološke posledice posamičnih zgodovinskih kriz. Ker pa je v SZ vendarle kriza, ker je svoboda tiska, govora in misli odvisna od politike, je jasno, da je tudi tih odpor toliko bolj doživet, krvav, eksistenčni, človeški. Od Zdanova, ki je proklamiral Partijnost, Narodnost, Idejnost, od te diktature kulture, vodi umetniška pot v brezčutni prepad stalinškega sistema. Tako se dozdeva, da so gospodarstveniki postali pisatelji, pisatelji pa gospodarstveniki, medtem ko so politiki postali filozofi in filozofi politiki. Ne gre za pravilnost DRUŽBENE SOCIALISTIČNE SISTEME in njegove človeške dejanske usmeritve, ampak temelj tega sistema: za žive, produktivne ljudi. To je izpral Gorki in prišel v spor s Stalinom, na so ga tudi umrli. Mogoče je bila napredna misel preveč intenzivna (temu pravijo — biti pred časom) za revolucionarne dogodke in je bilo potrebno ohraniti enotno, izbrano, politično organizirano velesilo, ki naj vodi Sovjete skozi zgodovino.

Tako je oktobrska revolucija prvič v zgodovini družin in človeštva ustvarila eno samo politično partijo. To je bila genialna stvaritev posameznega racionalnega preobrata in začetek novega, lepšega in srečnejšega obdobja. A zdaj se, kot da bi ostalo pri začetku: namesto politike, partije je nastopila politika informbroja, se pravi, kasarniški socializem, ki ni imel več temeljev v proletariatu, temveč v birokraciji. VKP(b) je postala po revoluciji, še posebej pa po Leninovi smrti in z nastopom Stalina, birokratična ustanova, ki je za ceno sile in življenja ustvarila pogoje za sicer novo, industrijsko večnarodno državo. Kult osebnosti je postal mazohistični žrtvenik množice. Torej: na eni strani množične psihoze, na drugi pa popolno samoljubje Josipa V. Stalina! Niso se razredile le generalske vrste rdeče armade, ampak tudi vrste intelektualcev, ki so nasprotovali kultu osebnosti.

Tudi zahodna demokracija, ki jo uravnava »high society« in kjer vlada načelo »Bog je denar«, tudi evrodolar, na katerem piše »wi trust in god«, je onemogočila razvoj svobodne misli z imperalizmom in sovraštvom do vsega, kar je rdečice, posegla proti svobodnemu razvoju človeštva. Ravnotežje med velesilami je tako uravnano z grožnjami namesto z mirom. Stanje svobode je bilo na Zahodu po svoji strukturalni moči enako kot v SZ, le da je Zahod razvil osebni standard, medtem ko je Vzhod razvijal — in še razvija — družbenega. Na Zahodu je namesto kulta osebnosti nastopil imperalizem. Tipični primer za to je skrajna oblika imperalizma — nacionalsocializem in fašizem. A tudi tu, v zahodni Evropi, je svobodoljubni klic po napredku segel v srce množice. Španska revolucija je tako tudi v novem času rodila Picassa, Grisa, Lorca, Casals in druge, ki so v izgnanstvu nasprotovali svojnemu državnemu režimu nacionalno »naspilnega« diktatorja generala Franca. Kot da bi na Vzhodu in Zahodu zavladali nadpolitiški sistemi politične in državne prisile. Umetnost in znanost in takšnih družbah močita s kričnimi usti.

Spricho povojnega nihilizma, ogromnih človeških žrtv in rušnih atomskih moči, spricho znanstvenega napredka in opozorila vsemu človeštvu, da je birokratična anarhija začetek kulta osebnosti in imperalizma spricho politike združevanja velesil v enoto in posploševanje, po drugi strani pa spricho specializacije posameznih ved je nemogoče postalo resnično. Jasno je,

da je mogoče ustvarjati zunaj formalnopolitičnih norm, da je mogoče presejati čas le z resnico. In resnica je neovno tu, da bo underground tem bolj omamljen, krvav, rušilen, kolikor bolj bo formalizirana politika, diplomacija, birokracija. Nič ni čudnega, če je torej Solženicnova dela prvi koriziral in odobril izdajo sam šef sovjetske države Nikita Hruščov. Po njegovem padcu pa je Solženicnin izgnan s polje, čeprav je šumel med privatnimi prsti. Res je nekatere resnice boleče prenesti, a prenesti jih je treba za ceno življenja, napredka, človečnosti. Kajti ne gre za morebitne očitke pisateljev posameznim vladam, ne gre torej za politično propagando proti obstoječemu političnemu sistemu, ne, vseprej gre za izpoved, za umetniško obliko in izraz eksistenčne trpljenja ali sreče, ki bosta spremljala človeštvo, dokler bo le obstajalo. Komu naj koristijo mazohistične žrtve?

Marjan Peršak

TRAVE

Samo viharji so polegali bilke,
samo viharji so izlizali golido
mrtvih duš.

Prišel je farizej in dvignil glavo.
Cestinar je poljubil tla.
Bog je blagoslovil prah.

In bilo je kot v začetku:
Bog je ostal Bog,
cestinar je poljubil
farizeju noge.

Plač zabava svet.
Blagoslov je seme ali kamen.
Viharje spanec žene v trave.
Jutro je vse pomendrano,
nabreklo v boli,
zrelo za kječanje.

IN MEMORIAM

Noč se je kopala v megli.
Deževalo je v temnih pljunkih.
Po cesti je stopal spreved,
upognjen pod culo molčanja.
Neskončna procesija.
Tu in tam se je kdo splazil v hišo.
Nazadnje ni bilo več nikogar.
Otroci so obiskali pogrebece.

KMEČKI ROD

Kmèt je kmèt.
Vsak, kdor zasadi lemež,
je kmèt.
In kdor se zgrudi pod grudo
in ve, da se je zgrudil pod njo,
je kmèt.
In kogar doji
in pije njeno kri
in podhrteva v slastni bolečini,
je kmèt.
Jaz sem kmèt.
Moji starši
so trgali kruh

iz peči poletja
in hladu zime.
Pekli so ga na svojih srcih
in ga v nedeljskih jutrih
nosili k maži;
in zato sem kmèt.
In zato, ker je moj oče pobegnil
iz laži porumenelih papirjev
v resnično blata in konjskega smrada.
In še zato, ker vsak dan
zaslišim jok prstene piščali
in ker vem,
da bom nekoč počakal,
da me vrže brat
v neskončno brazdo.

Marijan Tonkovič

IZ UJETE SEDANJOSTI

Potem, o potem pojdite sami naprej,
srečali boste jokajoče žene iz Rame,
vsak dan je kakor nož v ustih,
vsak dan je kakor pokol nedolžnih otročičev,
vsak dan je kakor vdolbina brez očesa,
pregnanstvo se cedi iz njih
kakor mleko in med v obljubljeni deželi.

Potem, o potem pojdite sami naprej,
srečali boste Križanega na mojih ramah,
srečali boste Judežev poljub na streliščih,
srečali boste Lorca,
ki zamaš tise svojo ljubezen v podobi sanj,
srečali boste generale s prestreljenimi grli:
vpili bodo na vas,
kamenju boste morali reči kruh,
in pelin boste imenovali življenje,
pelin in diamantih vam bodo polagali v usta,
vse okrog bo rdeče od krvi,
tolažili boste žene na deveti postaji križevega

ne bo vam pomagalo vse ječanje stoletij,
ne bo vam v pomoč angel z mečem,
ne bo vam v pomoč medalja molka.

Potem, o potem pojdite sami naprej.

POVIŠANJE IN KLOBASE — Pred nedavnim so se pričele v Slovenskem narodnem gledališču širiti govorice, da se bodo povečali osebni dohodki. Dramska igralka Marjan Bačko in Volodja Peer sta si zato v odmoru med vajami »pri-voščila« vsak po en kos klobase.

Ekkluzivfoto: B. Čerin

(politična) kmečka

Bil sem meščan, po stanu sem to ostal.

Govorili so mi o kmetih, kot o lepi prihodnosti, kot o idealu naše domovine.

Spoznal sem jih, trde obraze, blage duše, s kopico otrok, z eno gospodinjo.

Od takrat želel sem biti kmet, z ženo, kopico otrok in zemljo.

Bil sem meščan in nisem mogel biti kmet.

Preveč sem jih imel rad, da bi bil pravi meščan, preveč sem bil meščana, da bi bil pravi kmet.

Poiskal sem kolega, kmečkega sinu.

Kolega kot pozna ga malokdo, surovega robusta v kretnjah, z žuljavimi dlanmi.

Spoznal sem družino, očeta, mater, in deset otrok.

Kruha je bilo malo, zato več ljubezni.

Imeli so grič zeleni med travo,

imeli so hosto, toplo kurjavo dreves,

imeli so polje, rumeno klasje, ki poteši lakoto.

Sami so delali, garali, najmlajši je oral, največji sejal.

Mati je kuhala, pazila živino,

oče popravljaj kolesa, žito kosil.

Bilo je ljubezni, ljubezni kot kruha, ljubezni gnojene z zemljo, s travo in hosto, z rumenim klasjem.

Kadar sem prišel k njim, veseli so bili z mano, branal sem z njimi, lomil hosto in kosil.

Prišel je božič, s snegom se je pokrila izmučena in razbrazdana rjava zemlja, ki je rodila zlati klas.

Bilo je potice, klobase in kaše, bilo je drevesce; za vsakega darilo; bila je ljubezen.

Poznam jih še sedaj. Ni več jih na griču, nad njivo prelepo,

ni več jih nad hosto šumečo, nad travo zeleno.

Ni več vode iz studenca starega, ni več živine v stajah praznih, ni več ljubezni, gnojene z zemljo.

Zdaj delavec oče, matere ni več, je cipa starejša, zmešana mlajša hči.

Nič več ni zdravih sinov, sinov hoste in divjih bregov.

Nobeden ne dela na zemlji rjavi, skedenj je razpadel, studenca ni več, v kuhinji zali nekoč, ropotarnica zdaj.

In v sobi edini, še mož nek prebiva.

»Ah, čakam na stroje, državi sem vdan.«

Bil sem meščan, s kmečkim srcem,

zčaj sem meščan, s srcem, ki kliče ljudi, jim trka na prsi,

ah, dajte, dajte jim jesti.

Zaprejo se vrata, ni važna več zemlja, važno je to, da živorimo ob žejni nam grudi!

Mitja Žitnik

Skozi p e r i skop

Ko bi bil Branko Rudolf Viljem Tell, tedaj ja-bolko ne bi padlo daleč od drevesa.

Novinar Večera France Forstnerič se zaradi novinarske naglice tudi zmoti in napiše o Dialogih drugače, kot se je v revlalní krízi kritično in po-stopno odvijal proces razvojené alienacije. Vidi dve kulturni skupini, ki naj zagovarjata svoje interese ne glede na skupnost. Naglica? Kdor naglo hodi, hitro pade.

KLEPET

Bori 70

Anton Partljič je »napadel« Katedro, češ da je slaba, sam pa se ni potrudil, da bi v njej sode-loval. Bolje je biti torej enak med prvimi kot poslednji med enakimi.

»Dialogovci«, avtor Rib na plitvini, nekdanji teh-nični urednik in avtor SLIKANICE, se sklicujejo na mladost, ki bi jo radi vnesli v kulturno živ-ljenje, še posebej pa bi radi razgredo prevladali na straneh novega uredništva Dialogov. Mladin-ci z nekdanjih Dialogov, vabimo vas, najprej ži-vahno sodelujte v Katedri! Če ste sposobni biti zares mladi, tedaj se boste gotovo kakovostno priključili našemu uredništvu z naprednimi predlogi in publicistiko. Če pa niste sposobni, da bi sodelovali pri nas, to je z mladimi, tedaj vam tudi Dialogi ne bodo pomagali, pa če že dobite najvišje funkcije. Naše uredništvo bi vam rado pomagalo, upamo pa, da boste tudi vi pomagali nam, kajne?

Nekaj primorskih študentov je v času študent-skih demonstracij v Mariboru igralo nogomet na travniku za študentskim domom. Hvala, tova-riši zavedni Slovenci.

Bistveni napredek

Izpitni roki na VEKŠ, ki so v novembru trajali pet dni, so se v decembru raztegnili na celih osem dni. Tako imajo študentje možnost, da si prihranijo čas. V enem dnevu lahko namreč opravijo več izpitov hkrati.

Glavna lastnost kompromisarjev je zakrivanje kompromisa, bodisi z duševno, bodisi s fizično agresijo.

Na pogovoru o Dialogih so se kulturniki obnašali dokaj nekulturno, mešetarili z imeni, z iz-padi in surovo nesramnostjo in brez razumeva-joče olike poudarjali svoj lastni skupinski (gru-paški) egoizem. Če pa tega egoizma vendarle ni bilo, če se niso odločili za nič, ko so hoteli do-seči vse, če so za strpnost, tedaj moremo prič-a-kovati, da bodo Dialogi izgubili monopol dolgo-letne skupine in da se bodo razvile integralno celovite osebnosti z različnimi nazorskimi, kul-turnimi, doslednimi potezami. Smo proti inhibi-ciji in duševni projekciji, ki pogojujeta napada-nje brez kakršnega koli učinka. Več človeškega!

POGOSTO SE RAZVESELIMO V TEH BURNIH CASIH ...

(Nasvet je čisto zastoj)

Le kako sta se mogla ljubiti Romeo in Julija, ko pa sploh nista imela seksualne vzgoje? Kako uspe birokratu biti zmeraj sredi dolžnosti? Če zbolí, pusti v službi magnetofon, ki vztrajno ponavlja: »Pridite jutri.«

Zakaj neki tako številno prirejamo konference? Čisto preprosto: treba se je spomniti sklepov, ki smo jih sprejeli na prejšnjih konferencah! V tovarni A so prešli na skrajšan delovni čas, v tovarni B pa delajo že po super skrajšanem de-lovnem času. Kako je pa spet to mogoče? Preprosto: štiri ure delajo in tri ure »zabuša-vajo«.

Ni absurd trditi, da je kuharski list del moderne poezije, če pri tem pozabimo na cene.

RAZVESELIMO IN VESELIMO SE TUDI SREDI VSAKDANJOSTI ...

Pri Kličku

Janez: »Kaj je, tovarišica natakarcica, že res čas in greste?«

Natakarcica: »Ah, seveda, ko pa je že tako po-zno ...«

Janez: »Ja, kaj bomo pa potem mi, gostje, tu brez vas?«

Na konferenci študentske skupnosti

Nekemu tovarišu ni in ni bil vseh člen statuta študentske organizacije, ker je bila v njem be-sedica načelo. Sledilo je živahno razpravljanje in razmišljanje. Čas pa je tekel.

Najbolje se je odrezal Dušan, ko je dejal: »Mi-slim, da lahko načelno sprejmemo spremembo besedila z načelom.

Kadar prepozno dobimo štipendijo ali posojilo, se razžalostimo.

A to je že žalostna resnica. Kdo bi se le zabaval ob njej?

Blues me spominja na curek počasne, žalostne krvi.

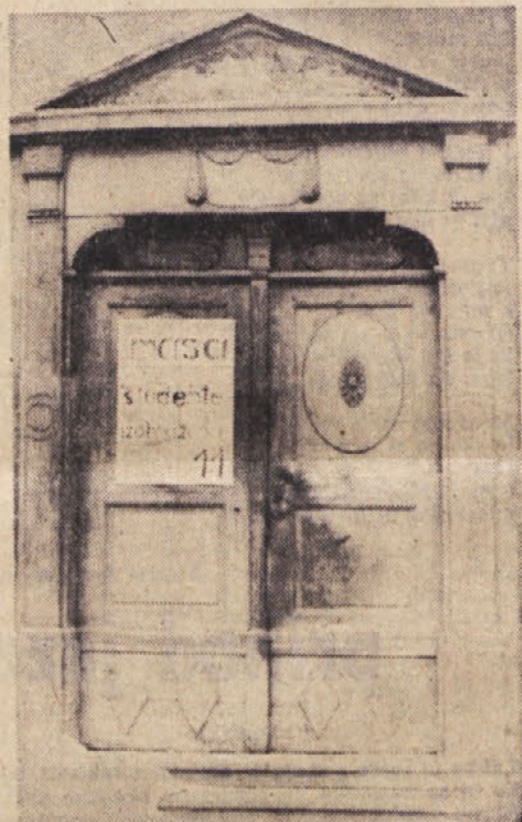
SKONCENTRIRAN SMEH NA VEČERU BALO-HOVE POEZIJE

Zenske merijo srečo v centimetrih. Zenske trpijo zaradi nas ob rojstvu, mi pa zaradi njih po rojstvu.

Birokrat je bog, ki misli, da jaha na konju, nad njim pa je drugi bog, ki tudi jaha na konju.

ZRESNIMO SE (NA KVIZU TRGOVCEV V DO-MU JLA)

Včasih je pretežko naštetih pet znamenitosti Ma-ribora, povedati, komu grade spomenik ob Grajskem trgu in sploh ... Ubogi trgovci, kako so se mučili!

Veliki ljudje so odvisni od voznega reda!

Aristotel je imel navado reči: »O, prijatelji, saj prijatelj sploh ni!« Skoda, da je danes tako malo Aristotelov.

Ko bi bil človek popolnoma svoboden, bi bila narava mrtva; in obratno.

POPRAVEK

Obveščamo bralce Katedre, da je tiskarski škrat v št. 3-4 vrnil neljubo pomoto v članek Odslej organizirana študentska potovanja. Tam je pi-salo, da znaša članarina za ISS 10 £, praviloma pa bi se moralo glasiti 4 £/10 sh. Za pomoto se opravičujemo

Uredništvo

